Адыгэ макъ

№ 16 (20280)

2013-рэ илъэс

МЭФЭКУ

ЩЫЛЭ МАЗЭМ и 31-рэ

Адыгэ Республикэм и Правительствэ игъэзет

ЛIышъхьэм иIофшIэгъу зэIукIэгъухэр

Хэхъонығъэу щыIэхэм, пшъэрылъыкIэхэм атегущыIагъэх

Адыгэ Республикэм и ЛIышъхьэу ТхьакIущынэ Аслъан муниципальнэ гъэпсыкIэ зиIэ «Шэуджэн районым» иадминистрацие ипащэу Хъуажъ Налбый тыгъуасэ IофшIэгъу зэIукIэгъу дыриIагъ. Ащ хэлэжьагъ АР-м и Премьер-министрэу КъумпIыл Мурат. ИкIыгъэ 2012-рэ илъэсым районым социальнэ-экономикэ хэхъонығъэу ышIыгъэхэм, пшъэрылъыкIэу зыфигъэуцужьыхэрэм лъэныкъохэр атегущыIагъэх.

— Хабзэ зэрэхъугъэу республикэм ит муниципальнэ образованиехэм илъэсым Iофэу ашIагъэм изэфэхьысыжьхэр къашIых, тапэкIэ анахьэу анаIэ зытырагъэтын фэе лъэныкъохэр тэгъэнафэх. Непэрэ зэIукIэгъури ащ фэгъэхьыгъ, — къыIуагъ ТхьакIущынэ Аслъан.

Хъуажъ Налбый къызэриIуагъэмкIэ, мы аужырэ илъэси 6-м къыкIоцI районым социальнэ-экономикэ хэхъонығъэшIухэр ышIынхэ ылъэкIыгъ. Мэкъу-мэщым, промышленностым, нэмыкI лъэныкъохэмкIи гъэхъэгъэ гъэнэфагъэхэр щыIэх. ГущыIэм пае, Шэуджэн районым ит псэупIэ 30-м щыщэу гъэстыныпхъэ шхъуантIэр зынэмысыгъэу къэнагъэр зы къутыр закъу ныIэп. Джащ фэдэу зэшъохэрэ псыр цIыфхэм алъыгъэIэсыгъэным анаIэ тырагъэты, ащкIи агъэцэкIагъэр макIэп. Социальнэ мэхьанэ зиIэ Iофыгъохэр зэшIохыгъэнхэмкIэ IэпыIэгъу къафэхъухэрэ АР-м и ЛIышъхьэ, республикэм и Правительствэ зэрафэразэр район администрацием ипащэ къыIуагъ. ЦIыфхэм псэукIэ амалэу яIэр нахьышIу шIыгъэным тапэкIи зэрэдэлэжьэщтыр къыхигъэщыгъ.

Районым щыпсэухэу IофшIапIэ зимыIэхэм япчъагъэ процентэ 4-м зэрэкIахьэрэр ТхьакIущынэ Аслъан бэу ылъытагъ, а лъэныкъомкIэ нахь чанэу Iоф ашIэнэу Н.Хъуажъым фигъэпытагъ.

ТХЬАРКЪОХЪО Адам.

Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм

Илъэсыбэ хъугъэу гуетыныгъэ фыриIэу Iоф зэришIэрэм, гъэсэныгъэмкIэ амалыкIэхэр зэригъэфедэхэрэм, къыткIэхъухьэрэ ныбжьыкIэхэм япIункIэ ыкIи ягъэсэдженкIэ гъэхъагъэхэр зэришIыгъэхэм афэшI Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм и Щытхъу тхылъ фагъэшъошагъ **Бэрздж Светланэ Казбек ыпхъум,** Теуцожь районымкIэ къуаджэу Джэджэхьаблэ гъэсэныгъэмкIэ имуниципальнэ бюджет учреждениеу «Гурыт еджапIэу N 7-у Н. Джарымэкъом ыцIэ зыхьырэм» ублэпIэ классхэмкIэ икIэлэегъаджэ.

Бюджет учетыр нахьышIоу зэхэщэгъэным иIахьышхо зэрэхишIыхьэрэм, илъэсыбэ хъугъэу еIолIэнчъэу ипшъэрылъ зэригъэцакIэрэм, иIофшIэн хэшIыкI ин зэрэфыриIэм афэшI Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм и Щытхъу тхылъ фагъэшъошагъ **Шуклинова Еленэ Александр ыпхъум,** муниципальнэ гъэпсыкIэ зиIэ «Мыекъопэ районым» иадминистрацие финансхэмкIэ игъэIорышIапIэ иотдел ипащэ.

Адыгабзэр аужырэ шапхъэхэмкIэ

Бзэхэм языгъэшIэнкIэ Интернет-проектэу «Book2» зыфиIорэм Адыгеери хэлэжьэнэу агъэнафэ. Ащ ишIуагъэкIэ шIоигъоныгъэ зиIэ пстэуми адыгабзэ зэрагъэшIэшъущт.

Дунэе Интернет-проектыр гъэшIэгъонэу гъэпсыгъэ. Уроки 100 ащ къыдыхелъытэ — тхыгъэмрэ макъэмрэ зэрэщызэдэгъэфедагъэм ишIуагъэкIэ зэгъэшIэныр езыгъэжьэгъэ къодыехэм бзэм ылъэпсэ гущыIэхэр псынкIэу къагурыIонхэ алъэкIыщт. Проектым бзэ 47-рэ хэхьэ, мы илъэсым нэс адыгабзэр ащ къыдыхэлъытэгъагъэп.

ИкIыгъэ илъэсым изэфэхьысыжьхэмкIэ пресс-конференциеу АР-м и ЛIышъхьэ къытыгъэм къызэрэщиIогъагъэмкIэ, зигугъу тшIырэ Интернет-проектым адыгабзэр хэхьанымкIэ гъэхьазырынхэр джырэ уахътэм республикэм щэкIох.

Дунаим исыд фэдэрэ чIыпIи щыпсэухэу шIоигъоныгъэ зиIэ пстэуми ащ ишIуагъэкIэ адыгабзэр пкIэ хэмылъэу зэрагъэшIэн алъэкIыщт. Джащ фэдэу IэкIыб хэгъэгухэм къарыкIыжьырэ тилъэпкъэгъухэм адыгабзэр зэрагъэшIэным пае амалышIоу щыIэхэм ащыщ шъолъыр программэу «IэкIыбым щыпсэурэ тилъэпкъэгъухэм адытиIэ зэпхыныгъэм зегъэушъомбгъугъэныр ыкIи гъэпытэгъэныр» зыфиIоу 2012-рэ — 2016-рэ илъэсхэм ателъытагъэр. Ащ къыдыхэлъытэгъэ Iофтхьабзэхэм апаий мыгъэ ахъщэ къатIупщыщт.

Адыгеим щыпсэурэ цIыф лъэпкъ зэфэшъхьафхэм якультурэ, яшэн-хабзэхэр ылъапсэу язэфыщытыкIэхэр гъэпытэгъэным пае республикэм бэ щызэшIуахырэр. ГущыIэм пае, икIыгъэ илъэсым лъэпкъ культурэхэм я Мафэхэм яхэгъэунэфыкIын тегъэпсыхьагъэу мылъку IэпыIэгъу лъэпкъ объединениехэм арагъэгъотыгъ. Адыгэ, урым, азербайджан, ермэл, къэндзал, урыс культурэхэм я Мафэхэр кIэракIэу рекIокIыгъэх, лъэпкъхэм яшэн-хабзэхэр, язэхэтыкIэхэр, якультурэ зэзыгъашIэ зышIоигъо хьэкIабэ къаугъоигъ. Адыгеим щыпсэурэмэ мамырныгъэрэ зэгурыIоныгъэрэ азыфагу илъэу щыIэхэ зэрашIоигъом пстэури ишыхьат.

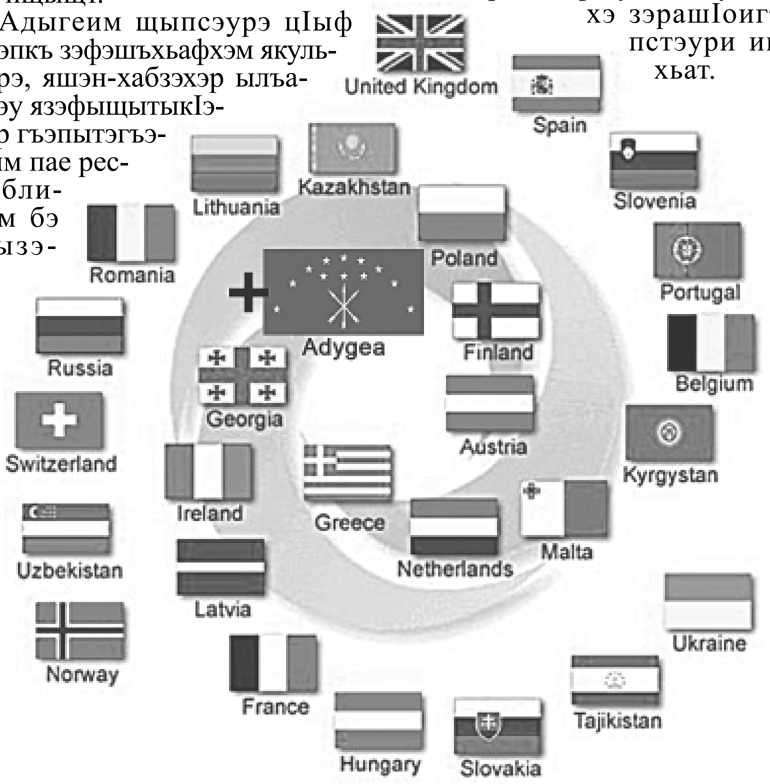

Адыгэ Республикэм икъэралыгъо граждан къулыкъу иIэнатIэу нэкIы хъугъэмкIэ зэнэкъокъу зэрэзэхащэрэм ехьылIэгъэ мэкъэгъэIу

Адыгэ Республикэм хэдзынхэмкIэ и Гупчэ комиссие Адыгэ Республикэм икъэралыгъо граждан къулыкъу иIэнатIэу нэкIы хъугъэмкIэ — Адыгэ Республикэм хэдзынхэмкIэ и Гупчэ комиссие и Аппарат иправовой отдел иэксперт-специалист шъхьаIэ иIэнатIэкIэ зэнэкъокъу зэхещэ.

Зигугъу къэтшIыгъэ IэнатIэм Iухьэ зышIоигъом сэнэхьатхэу «Юриспруденция», «Правоведение», «Къэралыгъо ыкIи муниципальнэ гъэIорышIэныр» зыфиIохэрэм ащыщ горэмкIэ апшъэрэ сэнэхьат гъэсэныгъэ е ахэм яхьщыр сэнэхьатымкIэ е специалист шъхьаIэм пшъэрылъэу иIэхэм адиштэрэ сэнэхьатымкIэ апшъэрэ сэнэхьат гъэсэныгъэ иIэн фае. IэнатIэмкIэ пшъэрылъхэр агъэцэкIэнхэм пае шIэныгъэу, къулайныгъэу ищыкIагъэхэм официальнэ сайтымкIэ нэIуасэ зафашIын алъэкIыщт разделэу «Кадры» www. adygei. izbirkom.ru зыфиIорэмкIэ.

Къэралыгъо граждан къулыкъум ихьынкIэ шапхъэу щыIэхэр, граждан къулыкъум епхыгъэ шапхъэхэр 2004-рэ илъэсым бэдзэогъум и 27-м аштэгъэ Федеральнэ законэу N 79-р зытетэу «Урысые Федерацием икъэралыгъо граждан къулыкъу ехьылIагъ» зыфиIорэм щыгъэнэфагъэх.

Зигугъу къэтшIыгъэ IэнатIэм Iухьэ зышIоигъом джащ фэдэу компьютерым Iоф дишIэн ылъэкIэу, Microsoft Office зыфиIорэм ипрограммэхэу Microsoft Word ыкIи Microsoft Excel Iоф адишIэшъоу щытын, документхэмрэ письмэхэмрэ ягъэхьазырынкIэ опыт иIэн фае.

Зэнэкъокъум хэлэжьэнхэм пае документхэу арахьылIэн фаехэр 2005-рэ илъэсым мэзаем и 1-м Урысые Федерацием и Президент ышIыгъэ Указэу «Урысые Федерацием икъэралыгъо граждан къулыкъу иIэнатIэу нэкIы хъугъэмкIэ зэнэкъокъу зэрэзэхащэрэм ехьылIагъ» зыфиIорэм ия 7-рэ статья щыгъэнэфагъэх.

КъырахьылIэрэ документхэр комиссием зиуплъэкIухэрэ нэужа зэнэкъокъум иятIонэрэ чэзыу зыщыкIощт мафэмрэ чIыпIэмрэ яхьылIэгъэ унашъор заштэрэр. Зэнэкъокъум хэлэжьэщтхэм зэнэкъокъум иятIонэрэ чэзыу зыщыIэщт мафэмкIэ ыкIи чIыпIэмкIэ макъэ арагъэIу ар зэхащэнкIэ мэфэ 15 нахь макIэ къэмынэжьыгъэу.

Документхэр игъом ыкIи икъоу къызэрэрамыхьылIэхэрэр е ахэм язэхэгъэуцонкIэ хэукъоныгъэхэр зэрашIыхэрэр лъапсэ мэхъух ахэр амыштэнхэмкIэ.

МэкъэгъэIур гъэзетэу «Советскэ Адыгеим» къызыхиутырэ нэуж мэфэ 21-м къыкIоцI зэнэкъокъум хэлэжьэнхэм пае документхэр мыщ фэдэ чIыпIэм: къалэу Мыекъуапэ, урамэу Пионерскэм тет унэу N 199-м, Адыгэ Республикэм хэдзынхэмкIэ и Гупчэ комиссие, я 5-рэ къатым тет я 502-рэ кабинетым IофшIэгъу мафэхэм сыхьатыр 9-м къыщегъэжьагъэу 5-м нэс ащаIахыщтых.

Шъузэрыгъозэн шъулъэкIыщт телефонхэр: **52-30-35, 52-49-25**

БзэджэшIагъэ зезыхьагъэхэм пшъэдэкIыжь ягъэхьыгъэнымкIэ Федеральнэ къулыкъум и ГъэIорышIапIэу Адыгеим щыIэм ипащэу Юрий Заевымрэ кIэлэцIыкIухэм яфитыныгъэхэр къэухъумэгъэнхэмкIэ Уполномоченнэу АР-м щыIэ Александр Ивашинымрэ Iоф зэрэзэдашIэщт шIыкIэр къэзыгъэнэфэрэ зэзэгъыныгъэм тыгъуасэ зэдыкIэтхагъэх.

Зэзэгъыныгъэм зэдыкIэтхагъэх

Юрий Заевым пэублэ гущыIэ къышIызэ къызэриIуагъэмкIэ, бзэджэшIагъэ зезыхьагъэхэм пшъэдэкIыжь ягъэхьыгъэнымкIэ Федеральнэ къулыкъум и ГъэIорышIапIэу Адыгеим щыIэм иуголовнэ-гъэцэкIэкIо инспекцие иучет непэрэ мафэм ехъулIэу хьапс зытемылъэу зыныбжь имыкъугъэ нэбгырэ 35-рэ хэт. 2012-рэ илъэсым мы учет дэдэм хьапс зытыралъхьэгъэ Iэтэхъо 88-рэ хэтыгъ. Уголовнэ-гъэцэкIэкIо инспекцием икъулыкъушIэхэм мыхэм хэушъхьафыкIыгъэ пIуныгъэ IофшIэнхэр адызэрахьэх. Ахэм психологическэ IэпыIэгъу ягъэгъотыгъэным ыкIи ятIонэрэу бзэджэшIагъэ зезыхьэн зылъэкIыщтхэм ГъэIорышIапIэм ипсихологхэр адэлажьэх. АР-м хэгъэгу кIоцI IофхэмкIэ и Министерствэ ыкIи ГъэIорышIапIэм иIофышIэхэмрэ зэгъусэхэу пэшIорыгъэшъ Iофтхьабзэхэр зэхащэх. Адыгэ Республикэм ирайонхэм зыныбжь имыкъугъэхэмкIэ якомиссиехэм язэхэсыгъомэ уголовнэ-гъэцэкIэкIо инспекцием иIофышIэхэр ренэу ахэлажьэх.

— Мы зэзэгъыныгъэр зыфэгъэхьыгъэр зыныбжь имыкъугъэхэу учетым хэтхэм яфитыныгъэхэр къэухъумэгъэнхэмкIэ бгъуитIум язэпхыныгъэ гъэпытэгъэныр ары. Мы зэзэгъыныгъэм къыдыхэлъытагъэу ГъэIорышIапIэмрэ Уполномоченнэм иаппаратрэ тызэгъусэхэу Iофтхьэбзэ гъэнэфагъэхэр зэхэтщэщтых, зыныбжь имыкъугъэхэм яфитыныгъэхэр зыщаукъорэ лъэныкъохэр къыхэгъэщыгъэнхэм фэшI информационнэ базэ дгъэпсыщт, дэо тхылъэу къытIэкIахьэхэрэр зэхэтфыщтых, — къыIуагъ Юрий Заевым.

Мыщ фэдэ зэзэгъыныгъэ зэдашIыныр игъо дэдэу А. Ивашиным ылъытагъ ыкIи рэзэныгъэ гущыIэхэр ГъэIорышIапIэм ипащэ фигъэзагъэх.

Нэужым зэзэгъыныгъэм бгъуитIур зэдыкIытхагъэх, илъэситфым къыкIоцI ащ кIуачIэ иIэщт.

КIАРЭ Фатим.

Сурэтыр Iэшъынэ Аслъан къытырихыгъ.

ТЫРКУЕМ

Апэрэу къызэIуахыщт

Тыркуем икъалэу Адан шIэхэу кIэлэцIыкIу IыгъыпIэу адыгэ лъэпкъым къыхэкIыгъэ сабыйхэр зыщаIыгъыщтхэр къыщызэIуахыщт. АщкIэ Дунэе организациеу «ЮНИСЕФ» зыфиIорэм ишIуагъэ къэкIуагъ. ЧIыпIэ черкес гупчэм бэджэндэу ыштэгъэ унэм лъатыщт ахъщэри, кIэлэцIыкIу IыгъыпIэм иIыгъын пэIухьащтыри ащ имылъку къыхигъэкIыщтых.

IыгъыпIэм сабыйхэм адыгабзэ щарагъэшIэщт, лъэпкъ хабзэхэмрэ зекIуакIэхэмрэ нэIуасэ щафашIыщтых, адыгэ къашъохэр щарагъэшIэщтых.

ШАПСЫГЪЭ

ЕджапIэхэмрэ клубхэмрэ апае сомэ миллион

ХыIушъо шапсыгъэхэм я «Адыгэ Хасэрэ» Краснодар краим иадминистрациерэ зэгъусэхэу ахъщэ IэпыIэгъу шапсыгъэ псэупIэхэм ягъэгъотыгъэным фэгъэхьыгъэ край программэр агъэцакIэ. Ыпэрэ илъэсхэм афэдэу, джыри шапсыгъэхэр зыщыпсэухэрэ къуаджэхэм адэт гъэсэныгъэм ыкIи культурэм иIофшIапIэхэм яIыгъынрэ ахэм ащагъэфедэрэ оборудованиемрэ апэIуагъэхьащт ахъщэр икIыгъэ илъэсым къафатIупщыгъ.

Къалэу ТIуапсэ, псэупIэхэу Цопс, Гъуакъо ыкIи Агуяпэ адэт еджапIэхэм сомэ мин 665-рэ ахъщэ IэпыIэгъоу къаIэкIэхьагъ. Къуаджэхэу Псыбэ, Агуй-Шапсыгъэм адэт еджапIэхэми IэпыIэгъу къаратыгъ.

Джащ фэдиз мылъку къафатIупщыгъ Псыбэ, КодэшъхьапIэ ыкIи Гъуакъо культурэм иунэхэу адэтхэми. КIэлэцIыкIу творческэ купхэм ахэт сабыйхэм сценэм къызэрэтехьащтхэ щыгъынхэр ахъщэмкIэ афарагъэдыщтых.

Программэм къызэрэдилъытэщтыгъэу, Къэлэжъым дэт клубымрэ Хьаджыкъо дэт еджапIэмрэ сомэ мин 465-рэ зытефэгъэ унэ кIоцI псэуалъэхэр (мебель) къафащэфыгъэх. ШэхэкIэй дэт еджапIэми ищыкIэгъэ пкъыгъохэр рызэригъэгъотынхэу сомэ мини 115-рэ къыратыгъ.

НЫБЭ Анзор.

2012-рэ илъэсым Адыгеим игъом ыкIи икъоу пенсиехэмрэ ахъщэ IэпыIэгъухэмрэ щаратыгъэх

2012-рэ илъэсым итыгъэгъэзэ мази, илъэсыр зэрэщытэу пштэми, пенсиехэмрэ ахъщэ IэпыIэгъухэмрэ Адыгэ Республикэм игъом ыкIи икъоу щаратыгъэх.

Урысые Федерацием пенсиехэмкIэ и Фонд ибюджет къыхэкIырэ пенсиехэмрэ ахъщэ IэпыIэгъухэмрэ Адыгеим ипенсионер мини 122-мэ (зэкIэмкIи республикэм щыпсэухэрэм япроцент 41-мэ) къаIокIэ. 2012-рэ илъэсым итыгъэгъэзэ мазэ Урысые Федерацием пенсиехэмкIэ и Фонд Адыгэ РеспубликэмкIэ икъутамэ сомэ миллиардрэ миллион 472,3-рэ пенсионерхэм ыкIи фэгъэкIотэныгъэ зиIэ куп заулэмэ аIэкIигъэхьагъ, блэкIыгъэ илъэсым къыкIоцI сомэ миллиард 14-рэ миллион 279,1-рэ афитIупщыгъ. ЗэжъугъэпшэнхэмпаекъэтэIо 2012-рэ илъэсымкIэ тиреспубликэ ибюджет пстэумкIи сомэ миллиард 12-рэ миллион 936-рэ хъарджэу зэришIыгъэр.

Шъугу къэтэгъэкIыжьы 2012-рэ илъэсым IофшIэнымкIэ пенсиехэр тIогъогогъо индексацие зашIыхэм, ахэм проценти 10,6-кIэ къазэрэхэхъуагъэр. 2011-рэ илъэсым проценти 8,8-кIэ ахэм къахэхъогъагъ. 2012-рэ илъэсым имэлылъфэгъу мазэ и 1-м къыщегъэжьагъэу социальнэ пенсиехэр индексацие зашIыхэм процент 14,1-кIэ зыкъаIэтыгъагъ. 2011-рэ илъэсым проценти 8,8-рэ ныIэп ахэм къахэхъогъагъэр. Мэлылъфэгъум и 1-м къыщегъэжьагъэу джаш фэдэу мазэ къэс аратырэ ахъщэ IэпыIэгъуми проценти 6-кIэ, 2011-рэ илъэсым проценти 6,5-кIэ зыкъиIэтыгъагъ. Iоф зышIэрэ пенсионерхэм шышъхьэIум и 1-м къыщегъэжьагъэу япенсиехэми къафыхагъэхъуагъ.

Урысые Федерацием пенсиехэмкIэ и Фонд афитIупщырэ пенсиехэмрэ ахъщэ IэпыIэгъухэмрэ 2012-рэ илъэсым игъом ыкIи икъоу аIэкIагъэхьагъэх. Хэгъэгум ишъолъыр 82-мэ ащыщэу зыми игъом пенсиехэмрэ ахъщэ IэпыIэгъухэмрэ ащарамытыгъэу агъэунэфыгъэп.

Урысые Федерацием пенсиехэмкIэ и Фонд Адыгэ РеспубликэмкIэ икъутамэ ипресс-къулыкъу

ЦIыфыбэ ыгъэпцIагъ

Адыгэ Республикэм хэгъэгу кIоцI IофхэмкIэ и Министерствэ къызэритырэмкIэ, щылэ мазэм и 21-м къыщегъэжьагъэу и 27-м нэс республикэм бзэджэшIэгъэ 74-рэ щызэрахьагъ. Ахэр: хъункIэн бзэджэшIагъэу 4, тыгъуагъэхэу 29-рэ, гъэпцIагъэ зыхэлъ бзэджэшIэгъи 7, экономикэм ылъэныкъокIэ бзэджэшIэгъэ 15, нэмыкIхэри. Хэбзэихъухьагъэр зыукъогъэ нэбгырэ 77-рэ полицием икъулыкъушIэхэм агъэунэфыгъ, бзэджэшIагъэу зэхафыгъэр процент 90-м ехъу.

Джащ фэдэу блэкIыгъэ тхьамафэм Адыгеим игъогухэм хъугъэ-шIэгъи 5 къатехъухьагъ. Ахэм нэбгыри 2 ахэкIодагъ, нэбгыри 3-мэ шъобжхэр атещагъэхэ хъугъэ. Ешъуагъэу рулым кIэрысхэу водитель 55-рэ къаубытыгъ.

ГъэпцIагъэ зыхэлъ бзэджэшIагъэ зэрихьагъэу зэгуцафэхэу илъэс 25-рэ зыныбжь кIэлакIэу Мыекъуапэ щыщыр мы мафэхэм къалэу Краснодар къыщаубытыгъ. Полицием иIофышIэхэм зэрагъэунэфыгъэмкIэ, ар ыпэкIи хьапсым чIэсыгъ. Зэхэфын ыкIи оперативнэ Iофтхьабзэу зэхащагъэхэм яшIуагъэкIэ бзэджашIэр зэрэзекIощтыгъэ шIыкIэр агъэунэфын алъэкIыгъ. Интернетым сайт къыщызэIуихыгъагъ. Биржэм епхыгъэ Iофтхьабзэхэр зэхищэхэу ыIозэ (электроннэ зэпхыныгъэр ыгъэфедэщтыгъ), цIыфхэм ахъщэ къаIихыщтыгъ, ар федэ гъэнэфагъэ зыпылъ тхьапэхэм ахилъхьанышъ, ащ пылъ процент гъэнэфагъэхэр псынкIэу къафызэкIигъэкIожьыщтэу ариIощтыгъ. Исчет къихьэрэ ахъщэр нэужым карточкэм рихыжьыти, ежь зэрэфаеу ыгъэфедэщтыгъ. ПэшIорыгъэшъэу зэрагъэунэфыгъэмкIэ, бзэджашIэм мыщ фэдэ шIыкIэр ыгъэфедэзэ нэбгыришъэ пчъагъэ ыгъэделагъ. КъызэIуихыгъэ сайтым Iоф дишIэзэ, полицием иIофышIэхэм ар къаубытыгъ. Иунэ къызалъыхъум бзэджэшIагъэр зэрихьаным фэшI ыгъэфедэщтыгъэхэ ноутбукыр, модеми 2, банкхэм япластикэ карти 3 ыкIи сотовэ зэпхыныгъэм иоператори 4-мэ якарти 4 къырахыгъэх.

Джы зэхэфынхэр макIох, бзэджашIэм цIыфхэм зэрарэу арихыгъэр агъэунэфы.

Тэхъутэмыкъое районым ит къуаджэу Афыпсыпэрэ поселкэу Яблоновскэмрэ ащыпсэурэ кIэлэ ныбжьыкIитIум тыгъон бзэджэшIагъэхэр зэрахьагъэхэу хэбзэухъумэкIо къулыкъухэм къыхагъэщыгъ. Полицием иIофышIэхэм зэрагъэунэфыгъэмкIэ, икIыгъэ илъэсым итыгъэгъэзэ мазэ ыпшъэкIэ зигугъу къэтшIыгъэ районым ит унэе компание горэм иофис мы нэбгыритIур етыгъуагъ. Предприятиер къагъэгъунэщтыгъэ нахь мышIэми, бзэджашIэхэр чэщ охъуфэ ыкIи цIыфхэр зэбгырэкIыжьыфэхэ ежагъэх, нэужым офисым чIэхьагъэх. Ащ чIэлъыгъэ сомэ мин 50-р атыгъуи, загъэбылъыжьыгъ. Къаубытыгъэ бзэджашIэхэм къызэраIуагъэмкIэ, атыгъугъэ ахъщэр зэфагощыгъ ыкIи зэрэфаехэу агъэфедагъ. Уголовнэ Iоф къызэIуахыгъ, уплъэкIунхэр макIох.

ЧъыгиупкIыным екIодылIагъ

Мы мазэм и 29-м илъэс 50 зыныбжьэу Мыекъопэ районым ипсэупIэу Каменномостскэм щыщ хъулъфыгъэм шъобж хьылъэу тещагъэм ыпкъ къикIэу идунай ыхъожьыгъ. Мы хъугъэ-шIагъэм изэхэфын джырэ уахътэм хэбзэухъумэкIо къулыкъухэр пылъых.

Хэгъэгу кIоцI IофхэмкIэ Министерствэм ипресс-къулыкъу къызэритырэмкIэ, илъэс 28-рэ зыныбжь унэе сатыушIэм ыгъэлэжьэрэ чIыпIэу Каменномостскэм пэмычыжьэу щылъым чъыгхэр щытыраупкIыщтыгъэх.

Хъугъэ-шIагъэм ишыхьатхэм къызэраIорэмкIэ, хъулъфыгъэм рихыкIыгъэ чъыгыр къефэхы зэхъум, къыготым шIонагъ, къутэмэшхо ащ дэжьым къыгокIыкIи, ышъхьэ къытефагъ. Шъобж хьылъэу тещагъэ хъугъэр ищыIэныгъэкIэ щынэгъончъагъэп.

Чыр цIынэзэ ауфэным пае

«Ны-тыхэм яакадемие» зыфиIорэ клубым мы илъэсымкIэ апэрэ зэхэсыгъо иIагъ. Унагъом ыкIи сабыйхэм социальнэ Iэпыгъэгъу ягъэгъотыгъэнымкIэ «Цыхьэ» зыфиIорэ гупчэу Красногвардейскэ районым итым ар щызэхащагъ.

Социальнэ гумэкIыгъо зэрылъ унагъохэм, гъот макIэ зиIэхэм ыкIи унэгъо имыкъухэм ащыпсэурэ сабыйхэм янэ-ятэхэр ары клубым Iоф зыдишIэхэрэр.

ЗэIукIэгъум зыщытегущыIэгъэхэ лъэныкъор — сабыйхэмрэ ны-тыхэмрэ зэфыщытыкIэ тэрэзхэр яIэнхэр ары.

ЗэкIэми апэ къэгущыIагъэхэр кIэлэегъаджэмрэ психологымрэ, нэужым психологическэ егъэджэнхэр зэхащагъэх.

Ны-тыхэмрэ сабыйхэмрэ зэфыщытыкIэу азыфагу илъын фаер Гупчэм иIофышIэхэм къарагъэлъэгъугъ, гъэсакIэм фэгъэхьыгъэ упчIэу къэуцухэрэр, зэгурыIоныгъэм укъызэрэфэкIощт шIыкIэр, сабыим ишэн зэрэбгъэпсын фаер зэхафыгъэх.

Творческэ гъэцэкIэнхэри ныхэм арагъэшIыгъэх. Ахэм шъхьэу яIагъэр — «Солнышко». Тыгъэ сурэтым ыкIоцI сабыим изэрэщыт рашIыхьан, нурэ пэпчъ шэн анахь дэгъоу кIэлэцIыкIум хэлъхэр фаусын фэягъэ. Сурэтэу ашIыгъэхэр ны-тыхэм ядэжь дахьыжьыгъэх.

— Пшысэгъэлъэгъон шIыкIэмкIэ гъэсэныгъэм иамалхэр нэужым психологым къаригъэлъэгъугъэх, — къаIотагъ зэхэщакIохэм, — философскэ пшысэу «Фиолетовый котенок» зыфиIорэм чIэгъ-чIэлъыбзэкIэ къыщеIуатэ сабыир бгъэдэIон зэрэплъэкIыщтыр ыкIи ар нахь дэгъоу къыздэхъухэрэр. КIэухым ны-тыхэм къагурыIуагъ шIыкIэ-амалэу къыхэхыгъэнхэ фаехэр ыкIи хэукъоныгъэу сабыим игъэсэнкIэ ашIыхэрэр.

«Ангел» зыфиIорэ видеотехыгъэу усэ шъуашэ зыщыгъэфедагъэм сабыим ищыIэныгъэкIэ ным мэхьанэу иIэр къыреIотыкIы. ЗэIукIэгъум ар зэфэхьысыжь къэгъэлъэгъонэу иIагъ.

Мы илъэсым джыри яIэщт зэIукIэгъухэм защытегущыIэщтхэ лъэныкъохэм зэхэсыгъом къекIолIэгъэ пстэури ащагъэгъозагъэх, сабыим игъэсэныгъэкIэ шIыкIэу щыIэхэр зэрыт тхыгъэхэри афагощыгъэх.

ИЛЪЭСЫКIЭ КЪЫДЭКIЫГЪУ

ШIэныгъабэ щызэIугъэкIагъ

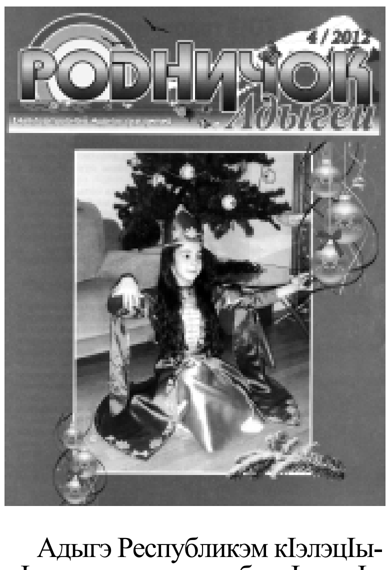

Адыгэ Республикэм кIэлэцIыкIухэм апае адыгабзэкIэ ыкIи урысыбзэкIэ къыщыдэкIырэ журналхэу «Жъогъобын» ыкIи «Родничок Адыгеи» яилъэсыкIэ чэзыу къыдэкIыгъохэр къытIэкIэхьагъэх. Ахэр унагъохэм, еджапIэхэм, кIэлэцIыкIу IыгъыпIэхэм ыкIи еджэнхэр зикIэсэ цIыфыбэмэ анэсыгъэх.

«ШIэныгъэ лые хъурэп» зэраIорэр пшIошъ агъэхьоу журналитIури гъэпсыгъэх, къыткIэхъухьэхэрэр цIыфышIу, цIыф дахэу пIугъэнхэм, шIэныгъэхэм афэщэгъэнхэм ахэр атегъэпсыхьагъ.

«Жъогъобыным» гущыIэ къыфаIогъах ежь Iоф дэзышIэхэрэм, арышъ «Родничок Адыгеи» зыфиIорэм синэплъэгъу фэзгъазэзэ сыкъэгущыIэ.

Журналым иредакторэу Бэгъушъэ Мариет итворческэ амалхэр илъэсыкIэ чэзыум игъэхьазырынкIэ дахэу ыгъэфедагъэх. Ежь редакторым ипшысэ цIыкIоу **«Это было зимой»** зыфиIорэм илъэсыкIэ апэрэ нэкIубгъор къызэIуехы. Осыр етIупщыгъэу къесы. Пхъорэлъф цIыкIухэр ятатэ къегъэтIысэкIыгъэхэу пшысэу къызаджэрэм едэIух, зэхахырэ пэпчъ упчIэ къыфагъоты, зэкIэ ашIэмэ ашIоигъу. — Тат, Африкэм сыда ос къызкIыщемысырэр? — Тат, кIэлэцIыкIухэр ащ жэхэмкIэ къыщечъэхыхэрэба? — упчIэм упчIэр къыкIэлъэкIо, ятатэ жьыкъэщэгъу ратырэп. Джащыгъум — ятхьагъэпщIыкIыгъ, ыфапэхи сабыйхэр щагум рищыгъэх, жьы къабзэм ыгъатхъэхэу осым щыуджыгъэх, хэзэрэфыхьагъэх, Iуашъхьэм жэкIэ къечъэхыгъэх — тхъэжьыгъэх. Адыгеим икIымэфэ фыжьыбзэ кIэракIэ Африкэ чыжьэ пIырэпэ-стырым ебгъэпшэнэу зэрэщымытыр нафэба! Хьэ цIыкIоу Джеки кIымэфэ ос шъабэм игуапэу зычIиIущтыгъ — кIэлэцIыкIухэм гушIор къаIуатэ-къущтыгъ. — Джары Бэгъушъэ Мариет ипшысэ къыщыIотагъэр, уичIыпIэ гупсэ фэдэ хьун зэрэщымыIэр ухэтми игущыIэмэ пшIошъ агъэхъу.

Журналым еджэкIо цIыкIухэм, тхакIохэм усэхэу кIымафэм фатхыгъэхэр, сурэтхэр къяшIэкIыгъэу бэу дэтых.

УнаIэ теодзэ Мыекъуапэ иэколого-биологическэ лицееу N 35-м иеджакIоу ЛIэхъусэжъ Роман ипшысэу «Бабушкин дубочек» зыфиIорэми. Нэнэжъыр, чъыгэе цIыкIу гъэтIысыгъэр, пхъорэлъфыр зэрэзэгурыIохэрэм, псэ зыпытым — убзэ шъабэр, гущыIэ фабэр къызэрэшъхьапэрэм яхьылIагъ. Щэч хэлъэп, еджэкIо хъупхъэм пшысэр дэгъоу къыдэхъугъ.

«Родничок Адыгеи» ианахь нэкIубгъо нэфынэу еджэхэрэр зыгъэгушIохэу, зажэхэрэм ащыщ «Открываем конвертик!» зыфиIорэр. Мыщ журналым къыфатхэхэу гъусэныгъэ дызиIэ сабыйхэм, еджакIохэм ясурэт зэфэшъхьафхэр сыдигъуи итых — ахэр дунэе псэу екъух.

Узымыгъэзэщырэ джэгукIэхэм аубытырэ нэкIубгъохэри ренэу зэфэшъхьафых, узIэпащэ.

«Сыбзэ — си Хэгъэгу» зыфиIоу С. Преображенскэм игурыт еджапIэ къыщагъэхьазырыгъэри, бзэм, лъэпкъ шэн-хабзэхэм цIыфыр зэрапIурэр, гъогу дахэ зэрэтырагъэуцорэр къыщиIотыкIыгъ.

Тисабыйхэр чIыопсым ибайныгъэ дэхагъэхэм кIэлэIыгъыпIэм зэрэщыфагъасэхэрэр IупкIэу къыщиIотагъ Кощхьэблэ районым ит поселкэу Майскэм Т. Вэрэкъом къыритхыкIыгъэм.

Хырыхыхьэхэу гулъытэ-гурышэм зезгъэушхухэри «Родничокым» бэу дэтых.

Адыгеим икIэлэцIыкIу сэнаущхэу орэдым, къашъом закъыщызгъотызэ мэфэкI фестивальхэм, зэнэкъокъухэм пэрытныгъэр къащыдэзыхыхэрэми тащыIокIэ журналым.

«Адыгеир ыкIи дунаир» зыфиIорэ нэкIубгъоу журналисткэу ТIэшъу Светланэ къыгъэхьазырырэм ренэу адыгэхэр зыщыпсэухэрэ хэгъэгу горэм урещэ ахэм ящыIэкIэ-псэукIэ ущегъэгъуазэ.

Журналым инэкIубгъохэм ащ ихьакIэхэм яхьылIэгъэ ыкIи къаIорэ шIошI-еплъыкIэхэри дэбгъотэщтых. ЩыIэныгъэ гъогум теуцогъэ ныбжьыкIэхэу зисэнэхьаткIэ IофшIэныр езгъэжьагъэхэм ягущыIи гъэшIэгъоны. Мыекъуапэ, анахьэу КъокIыпIэм щыпсэурэ лъэпкъхэм яискусствэ имузей икъутамэу дэтым щызэхащэрэ къэгъэлъэгъон зэфэшъхьафыбэм сурэтышI инхэу дунаим щызэлъашIэхэрэм яIэшIагъэхэр къызэрэрахьылIэхэрэр, ахэр щыплъэгъунхэ амал щыIэ зэрэхъугъэр къыщыхэгъэщыгъ. Джащ фэдэу КIышъэкъо Мухьадин (Кишев) Къэбэртэе-Бэлъкъарым щыщ, Испанием джырэкIэ щэпсэу ыкIи Iоф щешIэ, итворческэ IофшIагъэхэр — картинэхэр икIыгъэ илъэсым ти Адыгей къызэрэщагъэлъэгъуагъэхэм яхьылIэгъэ къэбарми «Родничокым» чIыпIэ щиубытыгъ.

ЕджапIэм хэт тхылъеджапIэр шIэныгъэ-унэу зэрэщытым ехьылIэгъэ тхыгъэри дэеп. Арышъ, къыхэзгъэщымэ сшIоигъор, журналэу «Родничок Адыгеир» уинми уцIыкIуми угу нэсэу, ренэу зы кIэ горэкIэ, зы къэбарышIукIэ, зы гупшысэ дахэкIэ къыуатэу зэрэгъэпсыгъэр ары.

Журналым ыгу етыгъэу Iоф дэзышIэрэ редакторэу Бэгъушъэ Мариет, ащ иIофшIэн къыхэлэжьэрэ пстэуми илъэсыкIэр афэмэфэнэу афэтэIо.

МАМЫРЫКЪО Нуриет.

АшIагъэр макIэп, апэ илъыри бэ

Джырэблагъэ республикэм иветеранхэм я Совет зимычэзыу конференциеу зэхищагъэм IофыгъуитIумэ ащытегущыIагъэх: «1941 — 1945-рэ илъэсхэм щыIэгъэ Хэгъэгу зэошхом тидзэхэм текIоныгъэр къызыщыдахыгъэр илъэс 70-рэ зэрэхъурэм изыфэгъэхьазырынкIэ ветеран организациехэм пшэрылъэу яIэхэр», «Заом, IофшIэным, УIэшыгъэ КIуачIэхэм ыкIи хэбзэухъумэкIо къулыкъухэм яветеранхэм ясоветэу Адыгеим щызэхэщагъэм итхьаматэ хэдзыгъэным ехьылIагъ» зыфиIохэрэр. Апэрэ IофыгъомкIэ конференцием гущыIэ къыщишIыгъ АР-м иветеранхэм я Совет итхьэмэтэ IэнатIэ зыгъэцэкIэрэ полковникэу Къоджэ Аслъан.

Ащ зэрэхигъэунэфыкIыгъэмкIэ, Федеральнэ хэбзэгъэуцугъэу «О ветеранах» зыфиIорэм къыщиIохэрэр IэубытыпIэ ышIыхэзэ, иIофшIэнхэр советым зыфигъэIорышIэхэрэр ветеранхэм яIэ граждан, социальнэ-экономикэ ыкIи фэшъхьаф фитыныгъэхэр къэухъумэгъэнхэр ары. Джащ фэдэу ахэм ящыIэкIэ-псэукIэ нахьышIу шIыгъэным, зычIэс унэхэр къэгъэгъунэгъэнхэм, медицинэм ылъэныкъокIэ яфэшъуашэхэр афэшIэгъэнхэм анаIэ атырагъэты.

Илъэс зытфыхькIэ узэкIэIэбэжьмэ, Адыгеим исыгъэ ветеранхэр мин пчъагъэкIэ къалытэщтыгъэмэ, непэ шъэ пчъагъэкIэ ягугъу ашIы. Республикэм фронтовик 637-рэ нахь исыжьэп, ащ щыщэу 277-р сэкъатых. Аужырэ илъэсхэм ветеранхэм, анахьэу заом хэтыгъэхэм ыкIи ащ хэфыкъухьагъэхэм яIэ фэгъэкIуатэхэм ягъэцэкIэн нахь анаIэ атырагъэты хъугъэ. ГурытымкIэ япенсиехэм ахагъэхъуагъ. Унэ тэрэз зимыIэхэм унэхэр аратыгъэх. 2008-рэ илъэсым къыщыублагъэу фронтовик 573-мэ унэмкIэ яIофхэр нахьышIу афашIыгъэх. Мы илъэсым джыри заом хэтыгъэ ветерани 131-мэ унэхэр ятыгъэнхэ фаеу пшэрылъхэм къыдалъытэ. Ау Iэзэгъу уцхэмкIэ ветеранхэр агъэразэх пIон плъэкIыщтэп. ФэгъэкIуатэхэр зиIэхэ ветеранхэм ящыкIэгъэ Iэзэгъу уцхэр гъотыгъуаех, къагъотыхэрэри лъапIаех.

НыбжьыкIэхэм яхэгъэгу шIу алъэгъоу, Iэдэб ахэлъэу пIугъэнхэм фэгъэхьыгъэ еплъыкIэхэри конференцием къыщаIэтыгъэх. Ар мэхьанэ ин зиIэ Iофыгъоу ветеран советым иIэмэ ащыщэу алъытагъ. Къоджэ Аслъан къыкIигъэтхъыгъ, къэгущыIагъэхэми хагъэунэфыкIыгъ къыткIэхъухьэрэ кIэлэ-гъуалэхэм ыкIи кIэлэцIыкIу IэтахъохэмпIуныгъэ IофшIэнэу адашIэрэм щыкIэгъэ инхэр зэрэфэхъухэрэр. Непэ урамхэм атеолъагъох пшъэшъэ цIыкIухэм пивэ бэшэрэбхэр аIыгъхэу, тутыныр зыIуагъэпщэу, куохэу, емыкIу зекIуакIэхэр къахафэхэу.

Анахь Iофыгъо шъхьаIэмэ ахалъытэ Хэгъэгу зэошхом тидзэхэм текIоныгъэ къызэрэщыдахыгъэр ныбжьыкIэхэм тэрэзэу агурыгъэIогъэныр. Ветеран организациехэм заом ишъыпкъапIэ зыфэдагъэм ныбжьыкIэхэр щагъэгъуазэх. ИкIыгъэ илъэсхэм ветеранхэм я Совет иIыкIохэр республикэм игурыт еджапIэхэм ащыIагъэх ыкIи илъэсиплI зыукъудыигъэ зэошхом икъэбар шъыпкъэхэр еджакIохэм къафаIотагъэх.

Адыгеим нэмыц-фашист техакIохэр зырафыжьыгъэхэр илъэс 70-рэ мы мафэхэм зэрэхъурэм фэгъэхьыгъэ вахтэу республикэм щыкIорэми игугъу къышIыгъэн фае. Ар Мыекъопэ районым апэ къыщежьагъ. АР-м иветеранхэм я Совет район администрациер игъусэу станицэу Дахъо щызэхащэгъэ зэхахьэм цIыфыбэ къекIолIэгъагъ. Ахэр фронтовикых, заомрэ IофшIэнымрэ яветераных, район администрацием ипащэх, гурыт еджапIэм иеджакIох. МэфэкIым фэгъэхьыгъэ вахтэр автопробегым лъигъэкIотэщт, Тэхъутэмыкъое районым ар щаухыщт. Сталинград заор зыщыIагъэр илъэс 70-рэ зэрэхъурэри хьугъэ-шIэгъэ инхэм ащыщ. Адыгеим илIыкIо нэбгыри 4 къалэу Волгоград рагъэблэгъагъ гушIогъо зэхахьэм хэлэжьэнхэу.

АР-м иетеранхэм я Совет мы илъэсымкIэ ышIэнэу агъэнэфагъэхэм къыдалъытэ ТекIоныгъэм ия 70-рэ илъэс фэгъэхьыгъэ IофшIэнхэм Краснодар краим иветеранхэм я Совет игъусэу Пшызэ шъолъыр ыкIи Адыгеир шъхьафит зэрашIыжьыгъэм фэгъэхьыгъэ зэхахьэм зэдыхэлэжьэнхэу. ТекIоныгъэм и Мафэ къэмысызэ республикэм иветеранхэм я Совет илIыкIо куп Апшеронскэ районым макIо, станицэу Черниговскэм дэжь щыт саугъэтхэр зэрагъэлъэгъух. Мы чIыпIэм 1943-рэ илъэсым къушъхьэу ПаIо (Шапка) зыцIэм дэжь тидзэхэм пыим ипытапIэ къыщызыIуатхьи къежьагъэх, ащ тетэу Мыекъуапэ шъхьафит ашIыжьыгъ. Мы район дэдэм ит чIыпIэ гъэшIэгъонэу Гъуамэ Адыгеим щыщ ветеранхэр ренэу макIох, къушъхьэ тIуакIэм дахэхэшъ, чIыпIэ гъэшIэгъонхэр зэрагъэлъэгъух.

Къоджэ Аслъан игущыIэ фэгъэхьыгъэу зимычэзыу конференцием къыщыгущыIагъэх район ыкIи къэлэ ветеран организациехэм ятхьаматэхэу Людмила Кочерга (къ. Мыекъуапэ), Хьут Ахьмэд (Кощхьэблэ район), Михаил Зайцевыр (Красногвардейскэ район), Джэндэрэ Мосэ (Адыгэкъал), Михаил Перегудовыр — хэгъэгу заом хэлэжьагъ, контр-адмиралэу Тхьагъэпсэу Мэджыдэ, Адыгэ Республикэм лъэпкъ IофхэмкIэ, IэкIыб къэралхэм ащыпсэурэ тилъэпкъэгъухэм адыряIэ зэпхыныгъэхэмкIэ ыкIи къэбар жъугъэм иамалхэмкIэ и Комитет итхьаматэу Шъхьэлахъо Аскэр, АР-м и Къэралыгъо Совет — Хасэм идепутатэу Мырзэ Джанбэч.

ЗытегущыIэгъэхэ Iофыгъом фэгъэхьыгъэу конференцием унашъо щаштагъ.

ЯтIонэрэ Iофыгъор псынкIэу зэшIуагъэкIыгъ. Делегат пстэумэ зэдырагъаштэу хадзыгъ АР-м иветеранхэм я Совет итхьаматэу полковникэу Къоджэ Аслъан.

ШЫМЫГЪЭХЪУ Мурат.

Литературэм инэкIубгъу

ЛЪЭПКЪЫМ

ЯхъулIэ Сэфэр

(1914 –1977)

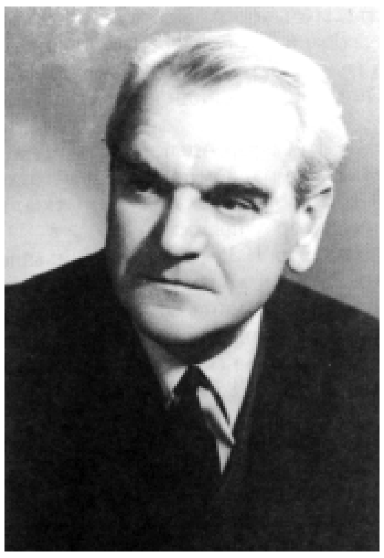

Пэублэ гущыI

«СцIэ рамыIоу сыкъэхъугъ, «КIэлэ иб» хэтми зыцIэр ШIу баижъмэ амлъэгъугъ...» ИгукIае джаущтэу усэм хилъхьащт етIанэ. Сэрымэ а игъоджэшхоу пэкIэкIыгъэр ары сIощт пэнэжьыкъое кIэлэ ибэр нахь гу пкъые, нахь гу пытэ зышIыгъагъэри, хьазаб зэпымыужьымэ янэрымылъэгъу кIыщ машIу сIощт, гур къытеофэ мыуцэкужьынэу, зыпсыхьажьыгъагъэри. КIошхо-кIочIэшхом инурэ шъхьащихэу Сэфэр сыIукIэу Iаджри къыхэкIыгъ. ЛIы лъэпэлъагэу, шъхьацыр къэрабзу, нэхъоигъэр нэгум къыкIэуcтхъукIэу, сэмэркъэушхори дыхэгъэткIухьажьыгъэу. «КIалэм къин ылъэгъун фае» джары ижъкIи зыкIаIощтыгъэр!

Яхъулэ Сэфэр ицIыкIугъом Iэхъо гуадзэу, чыракIоу ригъажьи, икIэлэгъум ШКМ-м иилъэсибл еджапIэрэ Краснодар техникумымрэ къыухыгъэх. ИныбжьыкIэгъум МТС-хэм, совхозхэм ащылэжьагъ. Комсомол IофышIагъ. Чъэпхъыгъэ дэдэу юридическэ академиеми щеджагъ. Зэошхом игъом гарнизоным и Военнэ трибунал итхьамэтагъ. Народнэ судьяу, судым иколлегие итхьаматэу, прокурорэу Мыекъуапи, чIыпIэ чыжьэ зэфэшъхьафхэми къулыкъу ащишIагъ — щыIэнығъэ гъогу шIагъо Яхъулэ Сэфэр къыкIугъ.

Адыгэ тхылъ тедзапIэм иредакторэу, нэужым хэку радиокомитетым итхьаматэу зыщэтыр ары Сэфэр анахьэу сэ зысшIэщтыгъэр. ЗэлъашIэрэ поэтыр адыгабзэкIи, урысыбзэкIи тхэщтыгъэ. БзитIумэ арылъэу ытхыгъэ усэхэр зыдэт тхылъ пчъагъэ Мыекъуапэ къыщыдигъэкIыгъ.

1963-рэ илъэсым къыщегъэжьагъэу СССР-м ирисательхэм я Союз хэтыгъ.

РОДИНЭР

Ным нахь лъапIэ
Насып бгъотына,
Родинэм фэдэ
Ны тэ къипхына.
Тыдэ укIуагъэми
Ар уигъусэн, —
Родинэ кIасэм
Уиухъумэн.
Ным нахь лъапIэ
Хэт уIукIэна —
Нэу узыпIугъэр
О пщыгъупшэна.
Тэ зыбгъэзагъэми —
Родинэр уян.
О узыпIугъэу
Родинэ лъапIэм
Ихэхъонығъэ
Ренэу фэбан.

БЭРАУТЫ

Бзэм,
Акъылым,
ЗэкIэ пкъышъолым,
ИкIэрыкIэу кIуачIэ агъоты.
Гъэтхэ псыорэу
Мары
Зэрэхэгъэгоу мэжъоты.
Зэкъот бынышхор
Гуфит-шъхьафитэу
Непэ мэпсэу,
Тыгъэпсы нэгоу
Ошъогур
Гугъатхъэу чIышъхьашъом
Ебзу...
Бэрауты, хэгъэгур!
Бэрауты!
Зи къэмынэу
ТищыIэныгъи, зэкIэ тэ
ТкIуачIи отэты.

ТИХЭКУ КIАС

Тихэку кIасэ тыпэчыжьэу
Гъогу къин Iаджи татехьагъ.
Тыдэ тызщэIи ижьы къабзэ
Бгъэм дэмыфэжьэу зыIутщагъ.
ШIульэгъуныгъэу ащ фытиIэр
Тыгъэпсынурэшъ — мыкIосагъ.
Тихэку кIасэ тижъогъо гъуазэу
Тыдэ тызщэIи тэ тиIагъ.
Балканскэ огури ташъхьагъэу
Заом игъогумэ тарыкIуагъ.
Адыгэ хэкум тырыпагъэу,
Адыгэр тымыгъэгъощагъ.
Шъхьагуащэ нэпкъым
КъытфычIэплъы,
Нэфылъы жъуагъори ташъхьагъ...
Ощ нахь гупсэ ны егъашIи,
Тихэку кIас, тэ тимыIагъ.

НАСЫП

Сыегъэзыгъэу, сытхьамыкIэу
СикIэлэгъур сэ исхыгъ.
Тятэ мылъкоу къыкIэныгъэм
Тихьагъожьи емнэцIыгъ.
Зэхэпцагъэу пыт ебагъэм
Бжыхьэ жьыбгъэр щыхьушIал,
КIэлэ ебзу сыкъэнагъэшъ, —
Сыды гущэ сиамал.
Амалынчъэм ихэкIыпIэ
Гупшысэшъы — сэгупшыс.
Къулайцызым ипкIыхьыпIэ
Дышъэ жъуагъошъ — сынэмыс.
Насыпыгъэр!
Хэт ар зипцIыр?!
СцIэ рамыIоу сыкъэхъугъ.
«КIэлэ еб» хэтми зыцIэр
ШIу баижъмэ амлъэгъугъ.
Гъогу пхэнджым зэ сытехьэ,
Зэ гъогу занкIэмкIэ сэгъаз.
Гъогур кIыхьэшъ, — сижь зэIуехьэ,
Ауми къэсымыгъаз.
Гъогу гъуазэм зеузэнкIы,
СикIэлэгъуи пчъэр фыIуех.
Хы оялэри шъхьарэкIышъ,
Огу къаргъом зыкъызэIех.
Насыпыгъэр!
О, фэсапщи,
ХьэкIэ мафэу укъысфакIу,
УмыкIожьэу гъэшIэныгъэм
Сэ сигъашIэ къыдэбакъу!

О УГУ

О угу икууагъэ
ЧIыкъатиблэу зэтеты.
Ау шIулъэгъур о угуи
ИкуупIэ лъэIэсы,
ШIулъэгъу къабзэм
Сыдигъуи
Джэуап зафэр къыреты,
ГухэлъышIур зишэныр
О угуи зэрепэсы.

СИГУШIУАГЪУ

ЧIыгу шарым ызыханэ
Сэ ситхъагъу.
ЧIыгу шарым ызыханэ
Сиунагъу.
Мы дунаим гъогу Iаджи
ЩызэблэкIы.
Сэ сичIыгу итамыгъэу —
Жъогъо плъыжьым,
Сыбгъэгу телъэу,
Сэ сыфещэ
Гъогу чыжьэм.

ЗэлъашIэрэ литературоведэу ЩэшIэ Казбек хегъэунэфыкIы:

«... ЯхъулIэ Сэфэр илирикэ... публицистическэ темэр шъхьаIэу пхырэкIы. УсакIом игражданскэ гурышэхэр, щыIэныгъэ еплъыкIэу иIэхэр, ащ уасэ зэраритрэ шIыкIэхэр зэрэуцугъэхэр дэгъоу къыхэщых публицистикэ шъхьэихыгъэм. Поэтыр зы зыгъэгумэкIырэр —ихэгъэгу, ащ гъогоу къыкIугъэр, ицIыфхэм къинэу альэгъугъэр, насыпыр къызэраухъумагъэр, джы зэрагъэбаирэр... Орэд мэкъамэм фытегъэпсыхьагъэм фэдэх ЯхъулIэ Сэфэр иусэхэм анахьыбэр —шъабэу, къызэрыкIоу, ритмэ зэшэпхъэгъухэм афэIорышIэу гъэпсыгъэх. БэшIагъэ тикомпозиторхэм анаIэ ащ зытырадзагъэр, иусэхэм атехыгъэу орэдыби атхыгъ...»

Литературэм инэкIубгъу

ИХЪАРЗЫНЭЩ

(Шапсыгъэ текст)

Нарт бэдэф-гуащэ —пкIыхьыпIаплъ

Нарт куп хьакIэджэ зы чылэ горэм рэкIуагъэ. Чэмыщ якIэлэ пщэрахь щахъо агъэкIуагъ. КIалэр аи щыIэгоу зыхэчыем, пчыхьыгъо едзыгъо заулэ ылъэгъугъэу къэущыжьыгъ.

Пчэдыжьым къызэкIожьым:

— Нычэпэ пчыхь едзыгъо заулэ гъэшIэгъонэу слъэгъугъэ. Хэт пчыхьыщысэ къышIэнэу шъуиI, — ыIуи бысымым кIалэр еупкIыгъ.

—ТиI, Къэспэтмэ япхъоу Бэдэф-гуащ зыфаIорэ пшъашъэр, — ыIуагъ бысымым.

— Армэ, а пшъашъэр сэжъугъэлъэгъу, —ялъэIугъ кIалэр.

КIалэм илъэIу фагъэцэкIагъ. Пшъашъэм дэй ащагъ.

— ЕмыкIу сыкъэмышI, нычэпэ пчыхьыгъо шIагъо слъэгъугъэти, хэт пчыхьыщысэ къышIэнэу шъуиI зысэIом, о псIэ къыраIуагъ. Ари, игъомэ, пчыхьыщысэхэу слъэгъугъэхэр къэсIотэщт, — ыIуагъ кIалэм.

— КъаIо, бэу осIотэн уипчыхьы ищысэ, ащ пае емыкIу усщIына?!

— Тпэмычыжьэу тадыжьджь зы мэзы горэ щылъ. А мэзым щакIомэ зы къо ин горэ къыхафи тичэпчэIу къызынэсыным щаукIыгъ. А къом ытхьакIумэ лъапсэ зы чыгыфо горэ къыдэкIыгъ. ЕтIанэ а чыгэр къобэшъабэу рэхъугъэ. Ар згъэшIагъогозэ, тхьаркъуитIу къакIуи а къом дэи къэтэIыстхьи зашъукIыгъ, заупэIужьыгъ. Ахэм зи аримыIоу, зы цундыжъ горэ яплъэу щысыгъ.

— Ащ сыд ищыс, Къэспэтмэ япхъоу Бэдэф? — ыIуи кIалэр еупкIыгъ.

— Ар о къыохъулIэщт щыс, — ыIуагъ пшъашъэм. —А къофоу ащ щаукIыщтыр, пхъахьэ укIуагъэу, шъуиунэкъоцымэ укъырафыжьэни, уичэпчэIу шъыпкъэ ущаукIыщт, — ыIуагъ. — УзаукIыджэ а лъэхъаным уишъуз гъумыщт. Ащ шъаоу къылъфырэр къобэшъабэу хъуни уиунэкъощхэр ыукIыжьыщтых. Ар о пшъхьэджьэ къыохъулIэщт хъышъ.

— ЯтIонэрэ пкIыхь едзыгъор мый фэд, — ыIуагъ кIалэм. — Андолэ цуакъэмрэ (цокъэ плъыжьэр ары) къошъо цуакъэмрэ бгым дэзэрэмыгъэкIуаехэу, къезэрэлъэшъохыхэу слъэгъугъэ, сыд мыщ ищыс (фэIуагъ), Бэдэф?

— Ар тэ тимыщыс, таужьым къэхъущтымэ ящыс, —ыIуагъ пшъашъэм. — Пщыхэр тафыныхи, пщылIыхэр пщэу хъужьыгъэу плъэгъун, —ыIуагъ.

— Ящэнэрэ пчыхьэр мый фэд, — ыIуагъ кIалэм. — Малы миным сыхаплъэмэ зы тIыпсэ закъо нахь хэмыт, ар сыдым ищыс, Къэспэтмэ япхъоу Бэдэф?

— Ар тэ тимыщыс, таужьым къэхъущтымэ ящыс. Хэгъэгум цIыфэу исымэ зы лIы закъор япащэу, ащ еорэм едэIухэу хъущт.

— ЯплIэнэрэ едзыгъо пчыхьэм ыджъы къедэIу. — ПцIэшхъо цIыкIоу гъогум рикIорэм Iугъофо шъхьащихэу слъэгъугъэ, —ыIуагъ. — Ар сыдым ищыс, Къэспэтмэ япхъоу Бэдэф?

—Ар тэ тимыщыс, таужьым къэхъущтымэ ящыс, —ыIуагъ пшъашъэм, — кIылъэм нэмысэу, уашъом нэмысэу огум щызекIоу хъущтых.

—Ятфэнэрэ едзыгъор. КъамыщкIэ къэсхьынэу щэбарыхьэ мэзым сызэкIом сэ сызылъымыIэбагъэ хиналъэм «сэ сиупкI» ыIоу, зыкъищэеу слъэгъугъэ, — ыIуагъ.

— Ар сыдым ищыс, Къэспэтмэ япхъоу Бэдэф?

— Ар тэ тимыщыс, таужьым къэхъущтымэ ящыс, —ыIуагъ. — Ятэ щысэу, ыкъо хасэ рэкIоу хъун, —ыIуагъ.

— Яхэнэнэрэ едзыгъор. Щыбзы лъфэным сызебгъукIом, щыбзым сыкъимышIэу, щыкIэу ыныбэ илъэр къэщыщыгъ, — ыIуагъ. — Ар сыдым ищыс, Къэспэтмэ япхъоу Бэдэф?

— Ар тэ тимыщыс, таужьым къэхъущтымэ ящыс, —ыIуагъ. — Ышыпхъу нахьыжъ щысэу, ышыпхъу нахьыкIэ дакIоу хъущт, — ыIуагъ.

— Яблэнэрэ пкIыхьапIэр. Натмэ якIэпсэфо зиуфоу, зиытIоу слъэгъугъэ, — ыIуагъ. — Ар сыдым ищыс, Къэспэтмэ япхъоу Бэдэф?

— Ар тэ тимыщыс, таужьым къэхъущтымэ ящыс, — ыIуагъ. — Хэгъэгум сIыфэу исэр, зыдэщысым щысэу зэдэгущаIэу хъущт, — ыIуагъ.

ГУЩЫIЭЖЪХЭР

Нарт яхъишъэ лIэшIэгъуишъэ мао.
Нарт ялэгъупыкъопс —ошIу нэшан.
«Псыр —псэ пыгъакI» хьаулыеу Сэтэнае ыIогъагъ пшIошIа!

Саусырыкъо аштрамым «къызэрэщышъуагъэр»

(Америкэм щатхыгъэ текст)

— Фыгъо пIастэ къашIышъ, чэтлыбжьэ дагъэхьазырыжьы. Ар ятэгъэшкышъ аштрамэр лъэгуанджэм нэсэу утыгум итэтакъо. ЕтIуанэ ащ лъэпэчIасэ тыкъыщешIэ. О аи фэдэу укъэшъошъуна? — аIуи Саусырыкъо еупчIыгъэх.

— Ащыгъум а къэшъуакIэм зэ сежъугъэплъ, — ыIуагъ Саусырыкъо.

Рагъэплъыгъ.

— Укъэшъошъута?

—Сеплъын зэрэхъурэм, — ыIуагъ.

Еуи агъэIысти, фыгъо пIастэм чэтлыбжьэ къыдашIи дэгъоу ахьэкIагъ. ЕтIуанэ аштрамэр лъэгуанджэм къэсэу утыгум изы ашIыгъ. Еуишъ Саусырыкъо къытыратIупщхьагъ «хьэ-хьай» Iоу.

Саусырыкъо нэпх иIагъэти, пстэуми къашъо ашIошIыгъ, ау ежь Iалэджэ яунэжъ бгыкъурэ ипхъэ цуакъэрэ зэриутэкIхэу фежьагъ. Бэлахьэу мэкъэшко егъэIу, дунаер егъэкъутэжьы!

— Хъугъэ, хъугъэ, Саусырыкъу! — аIуагъ нартхэм. — Щыгъэт, тхьэр отэгъэлъэIу, щыгъэт! Iалэдж яунэжъ къыттемыкъутэжь!

— Адэ, аущтэу шъоIомэ, икъунмэ-икъун!

ЫIапэ къаубыти Саусырыкъо утыгум къыращыжьыгъ. Джары Саусырыкъо аштрамым «къызэрэщышъогъагъэр!»

Нарт дыгъумыджэрэ иныорэ

(Абдзэхэ текст)

Нартмэ жъы хъурэр кушъэм зэрэхапхэжьыщтыгъэм фэдэу къалъыркъэбми рагъэIысхьажьти дэпкъыми палъэжьыщтыгъэу къаIотэжьы.

Джащ фэдэу, нарт Дыгъумыджырэ иныорэ цIыкIужьые зэхъужьхэм, къалъэркъэб зырызмэ арагъэIысхьэжьыхи дэпкъым палъэжьыгъэхэу, мыр зэпагъодзызэ зэфэтхьэусыхагъэх:

Дыгъумыдж:
— Нартыпщыри зысегъоу,
Дыгъумыджыр язгъаIоу
Хьэрам-Iошъхьэ шыгум
Нартыжъхэр дэсфыехи,
Ахэр агу щезгъаIэхи,
СцIэIе тхьэри щязгъаIуи,
Iогъэ пыти щязгъэшIи,
ФашIэхэри къысфашIэхэу
Щытыгъэр сэрэу пшIэжьына,
Нартыжъмэ яныо цIыкIу?
Дыгъумыдж иныу:
—Сэры гущи зэгорэм
Нарт гуащэр язгъаIоу,
Щэндакъыри сфагъаIэу,
Нарт ныпыр (быракъыр) гъэIагъэу,
СашъхьагъIе щаIыгъэу
Щытыгъэр сэрэу пшIэжьына,
Нартыжъмэ ялIыжъ цIыкIу?
Джырэ гущэ къалъэркъэбэу
Сищыгъулъэу щытыгъэм
Сэ сшъхьэ гущэ къипIыикIэу,
Сырпым фэдэу сэ сыхъужьи
Пкъэужъыем сыпалъэжьи,
Нартыжъмэ ялIыжъ цIыкIу,
ТихэгъуаIе бэу гухахъуи,
А си Дыгъумыдж,
ТижъыхъукIэ бэу гухэIя,
А си Дыгъумыдж...

Лъэгуц-жакIэр

(Бжъэдыгъу текст)

Рязанскэм удэкIыгъэу Адэмые ылъэныкъоджэ укIо хъумэ урыс къутырэу Беляйскэджэ заджэхэрэм уIокIэ. А къутырэр зыдэщысым нахьыпэджэ нартэу Лъэгуц-ЖакIэр щысыгъ.

Нарт Лъэгуц-ЖакIэм къуибл иIагъ. Ыкъохэр шакIо кIохэмэ лэучэцIыхэр къахьыхэу, шэкIоным пыщагъэхэу щытыгъэх.

ШакIо зыкIохэджэ зэшихымэ лэучэцIэу къахьырэм фэдиз анахьыкIэ къыхьытыгъ. Аущтэу шакIо кIохэмэ анахьыкIэр атекIо зэхъум, нахьыжъихыр егупшысэхи унашъо ашIыгъ, анахьыкIэр аукIынэу къызэратекIорэм фэшI.

КIымэфэ мэфагъ. Чэщым ос къесыгъэу щытыгъ. АнахьыкIэр пчэдыжьым къэтэджи ионэшыIашэджэ зызэтыригъэпсахьи, шакIо дэкIыгъ. ЛэучэцI горэм лъыхъузэ, мэз пчэн горэ ыпэ къифагъ. Шым зэрэтесэу рифыжьи ыфызэ, Пщыщэ Iушъо кIэишком ригъэзыхьи, ащ щиукIыгъ.

Мэз пчэнэр ышти, мычыжьащэу шъофым къужъэе бырабэ горэ итыгъэти, екIуалIи шым епсыхыгъ.

— Сыпшъыгъ, мыщ тIэкIуи зыщызгъэпсэфын, — ыIуи чъыг лъапсэм зыригъэкIи Iыстыгъэ.

Мафэр хэкIотэгъэ хьазырэу, «щэджэгъуанэ хъугъэ» зыфаIорэм фэдагъ. Ежьыри пшъыгъэу улэугъэти, чъыгым зэрэзыригъэкIыгъэу къэшъхьаукъагъ.

Нахьыжъихыр шымэ къатетIысхьэхи, ос ужым итхэу къакIохэзэ кIэй лъэгум ит къужъаем ашнахьыкIэ чIэсэу къалъэгъугъ. Зэрэмыгъэбырсырхэу, мэкъэ хъати амыгъэIоу, пэблагъэ зыкъашIи ашнахьыкIэ къеуагъэх. КIалэр къызщыхъушъути тэодаом хэтэу псынкIэу ишы тетIысхьагъ.

Шым къежэдауи Шъхьэгощэ лъэныкъокIэ кIитхъугъ. Мыдрэми ашнахьыкIэ Шъхьэгуащэ икIыжьынэу кIитхъугъ ашIошIи, ыуж илъэдагъэх.

КIалэри чъэмэ мыдрэхэри лъычъэхэзэ лаузэрэ чъагъэхэу ашнахьыкIэ къызызэплъэкIым, зым ыужы зыр итэу ышнахьыжъхэр зэкIэкIэщыгъэхэу ылъэгъугъ. ЕтIанэ къытыригъази, къызнэсырэм еомэ ыукIыри, къызнэсырэм еомэ ыукIызэ, ышнахьыжъихи а мафэм ыукIыгъ. Ежьыри уIэгъэшко къытыращагъэу лъэу кIэчъыгъэри бэти, ыгу макIэ къэхъуи, шым ефэхи ыпсэ хэкIыгъ. А лъэхъаным нарт горэ зылIэджэ, е заукIыджэ агъэIылъыти, Iуашъхьэ тырашIахьыжьэу хэбзагъэти, зэшиблэри шъхьадж зыщефэхыгъэм щагъэIылъызэ, зэшиблри агъэIылъыгъэх.

«Лъэгуц-ЖакIэм ыкъомэ яIуашъхьэхэр» — цIыфмэ аIоу джы къызнэсыгъэми зым ыуж зыр итэу, сатырэу Пщыщэ Iушъо чIыгум итых.

Зыгъэхьазырыгъэр ЦУЕКЪО Юныс.

СигъашІэ сыухми, сфэухыщтэп сихэку иорэд

Сэры зижъуагъо мыкІосэщтыр — Сыхьатмафэм къыдалъфыгъэр.

КІышъэкъо Алим.

КІышъэкъо Алим Пщымафэ ыкъор 1941-рэ илъэсым къуаджэу Шъхьэлыкъо къыщыхъугъ. А уахътэм адыгэхэм медрысэр ары шІэныгъэ зыщызэрагъэгъотыщтыгъэр. Ятэу Пщымафэ Адыгеим ит къуаджэу Хьакурынэхьаблэ дэт медрысэм щеджагъ. Ары Алим янэу Коз нэІуасэ зыщыфэхъугъэри. «ЛІэужыр бжиблэу мао» еІо адыгэ гущыІэжъым. Тым ишІэныгъэ, Пщымафэрэ Козрэ язэфыщытыкІэ дахэ, яцІыфыгъэ ябынхэм къахэфэжьыгъ, сыдигъуи ахэм шІэныгъэ зэраригъэгъотыщтым Пщымафэ пылъыгъ. Зэшъхьэгъусэхэм Къэбэртае къызагъэзэжьыгъэм охътэ заулэ тешІагъэу, 1914-рэ илъэсым ятІонэрэ кІалэр къафэхъугъ, адыгэ лъэпкъыр зэрыгушхорэ КІышъэкъо Алим.

ИкІалэ еджэным зэрэфаблэрэм гу лъызытэгъэ тым Алим цІыкІум шІэныгъэ ыгъотынымкІэ зэкІэ ышІагъ. 1926-рэ илъэсым Алим Бахъсан дэт еджэпІэ-интернатым загъакІом, ащ нэІуасэ апэрэу щафэхъугъ къэбэртэе усакІоу ШэуджэнцІыкІу Алыйрэ ащ иныбджэгъоу ЛІыгъур Ибрахьимэрэ.

Мы еджапІэм зыщеджэгъэ илъэсхэр Алим ищыІэныгъэ гъогукІэ анахь шъхьаІэхэу плъытэми хъущт. Сыда пІомэ ащ икІэлэегъаджэхэм ащыщыгъ адыгэ литературэм иусэкІошхоу ШэуджэнцІыкІу Алый. А уахътэм ехьылІагъэу ежь Алим мырэущтэу къетхыжьы: «Апэ зышІыгъэм тІу ышІыгъ» зыІогъэ усэкІошхом ымышІэу ыІуагъэп. Лъагъор пхырыпщыныр ІаджыкІи нахь къин, ар гъогужъ зыхъужьырэ нэужым урыкІоным нахьи. ШэуджэнцІыкІу Алый хищыгъэ лъагъор ары тэ гъогушхо тфэхъугъэу тызытетыр...» Мы гущыІэхэр къызыхэтхыгъэ тхыгъэм КІышъэкъом ыгу къыщегъэкІыжьы апэ иусэхэм ШэуджэнцІыкІур нэІуасэ зэрафишІыгъагъэр, диктант зарегъэтхым иусэ тетрадым дилъхьи зэрэритыгъагъэр.

«ЯтІонэрэ мафэм тетрадьхэр къытфигощыжьынхэу сызэгоутэу сежэщтыгъэ. Тетрадыр зыер къыгъэтэджыти, зыщыхэукъуагъэр, нахь гу зылъитапхъэр гуригъаІощтыгъэ. Сэ сыдигъо къысэджэщта сІозэ, зэкІэми ариІощтыр зареІо нэуж садэжькІэ зыкъигъази стамэ къытеІэбагъ: «Урок ужым о къанэ».

Одыджыныр къызэрэтеоу классым чІэсыр чІэзэрэгъэтэкъугъ. Алый сиусэ къышти, сыздэс партым къыдэтІысхьагъ ыкІи къысэупчІыгъ:

— Мы зы усэр ара птхыгъэр?

— НэмыкІхэри сиІэх.

— Къаштэ, — ыІуи сиусэхэр зыдэт тетрадыр сІихи яджагъ, зыгорэхэр къыхигъэщыгъэх, ыІэ стамэ къытырилъхьи къысиІуагъ:

— Адэ джары, чъыгым къыпыкІэрэр ыуас. Тхьэм гъашІэ къыует. Уятэ фэдэ узэрэхъужьыгъэр ышІэмэ, гушІон.

Алый сэщ пае къыІуагъэр щытхъушхуагъ… «Чъыгым къыпыкІэрэр ыуас» зыфиІуагъэр зыфэсхьыгъэр сят ары.

Мы гущыІэхэми, Алый фэгъэхьыгъэу къытхыжьыгъэ адрэ игукъэкІыжь пстэуми ахэтэлъагъо КІышъэкъом ШэуджэнцІыкІу Алый икІэлэегъэджэкІошхоу, литературэм игъогушхо зэрэтеуцогъэ лъагъом апэрэ лъэбэкъухэр щидзынымкІэ ІэпыІэгъушхо къыфэхъугъэу зэрилъытэрэр. Ятэу Пщымафэрэ ШэуджэнцІыкІу Алыйрэ янэплъэгъу итэу ежьэгъэ псыпэр адыгэ литературэм псыхъошхо фэхъугъ.

Янэу Кози, ежь Алим къызэритхыжьырэмкІэ, цІыф хьалэмэтыгъ. Ар Адыгеим икъуаджэу Хьакурынэхьаблэ щыщыгъ. Коз унэгъо Іофым фэІэпэІасэу, ІэпкІэ-лъапкІэу щытыгъ. Ежьыр къызыхэкІыгъэ абдзэхэ лъэпкъымрэ къызыхэхьэгъэ къэбэртаехэмрэ яшэнхабзэхэр, нахьышІоу ахэлъхэр зэрэзэригъэкІущтхэм пылъыгъ.

Янэ орэдыбэ, гущыІэ щэрыуабэ, къэбарыбэ ышІэу зэрэщытыгъэм фэгъэхьыгъэу Алим къетхыжьы мырэущтэу: «Сэ усабзэм иІэшІугъэ сысабыйзэ шІу сэзыгъэлъэгъугъэр, таурыхъхэмрэ къэбарыжъхэмрэ пасэу сыдахьыхыгъэмэ, ар зишІушІагъэр сян ары».

ЫужыкІэ КІышъэкъо Алим Владикавказ дэт кІэлэегъэджэ институтым 1931-рэ илъэсым чІахьи, ар 1935-м къыухи, апшъэрэ шІэныгъэ зэригъэгъотыгъэу ихэку къыгъэзэжьи, адыгабзэмрэ урысыбзэмрэкІэ ригъаджэхэу Налщык Іоф щишІагъ. Ащ ыуж Москва бзэшІэныгъэмкІэ аспирантурэм чІэхьагъ. Ау илъэс нахь темышІагъэу къыгъэзэжьын фаеу хъугъэ, сыда пІомэ ежь зэритхыжьыщтыгъэмкІэ, зым нахьи зыр нахь цІыкІоу шыпхъуитф иІагъ. Ахэр егъэджэгъэнхэ фэягъ. Ным изакъоу ар фэукІочІыщтыгъэп. Унэу зычІэсыгъэхэри къызэхэоным нэсыгъагъ. Ышнахьыжъ дзэм къулыкъу щихьыщтыгъэ. Джаущтэу унэгъо Іофым кІэуцон фаеу хъугъэ.

1938-рэ илъэсым Алим Налщык дэт Къэбэртэе-Бэлъкъар шІэныгъэ-ушэтэкІо институтым ипащэу агъэнафэ. Ау ащ ыуж бэ темышІэу дзэм къулыкъу щихьынэу ащэ. Алим иапэрэ усэ тхылъ 1941-рэ илъэсым къыдэкІыгъ. Тхылъым гу щыфэгъу имыфэу, Алим зэуапІэм Іохьэ.

Апэрэ мафэхэм къащегъэжьагъэу заор аухыфэ ащ хэтыгъ. Ротэм икомандирэу щытыгъ. ЫужыкІэ 115-рэ шыудзэ дивизием иофицерыгъ. ЗэрэусакІор къызашІэм фронтым пае къыдэкІырэ гъэзетэу «Сын Отечества» зыфиІорэм Іоф щишІэнэу ащагъ.

Заом къызекІыжь нэуж, ар ыпсэ зыхэлъ литературэм фэлэжьэнэу хъугъэп. Республикэр къэзыІэтыжьын цІыф шъыпкъэхэр щыІэхэпти, ар республикэм шІэныгъэхэмкІэ инаркомэу агъэнафэ. Илъэс заулэкІэ Къэбэртэе обкомым идеологиемкІэ исекретарэу ашІы.

1950-м Алим къыщеджэнэу илъэси 3-кІэ Москва аспирантурэм агъакІо. 1953-рэ илъэсым республикэм къегъэзэжьы ыкІи министрэхэм я Совет итхьаматэ игуадзэу агъэнафэ. А ІофшІэным къарыушхо тырегъэкІуадэти, ежь зэрэфаеу италант къызэІуихынэу хъущтыгъэп. 1959-рэ илъэсым, ежь илъэІукІэ а ІэнатІэм къыІокІыжьы ыкІи а илъэс дэдэм Къэбэртэе-Бэлъкъарым итхакІохэм я Союз итхьаматэу агъэуцу. А уахътэм ехъулІэу Алим тхылъ заулэ къыдигъэкІыгъ. Зэрэ Советскэ Союзэу щызэлъашІэрэ тхэкІо цІэрыІо хъугъэ.

Уахътэ текІышъ, КІышъэкъор СССР-м, РСФСР-м итхакІохэм ясоюзхэм яправлениехэм ясекретарэу хадзы. Москва кІон фаеу мэхъу. 1971-м ар СССР-м илитературнэ фонд итхьаматэу агъэнафэ ыкІи СССР-р зызэхатэкъожьыгъэ уахътэм нэс а ІэнатІэр егъэцакІэ.

1984-рэ илъэсым ыныбжь илъэс 70-рэ зэрэхъурэм фэшІ КІышъэкъом Лениным иорден къыраты. 1989-м илъэс 75-рэ зэрэхъурэм ехъулІэу Социалистическэ ІофшІакІэм и ЛІыхъужъыцІэ къыфагъэшъуашэ.

Ыпсэ пэтыфэ Алим ыгу литературэм етыгъагъ. Адыгэу дунаим тетым напцэ афэхъугъэу къадекІокІыщтыгъэ, адыгэ псалъэм ищэрыуагъэ зэрэдунаеу кІэзыгъэдэІукІышъугъэ тхэкІошхор, ыныбжь илъэс 87-м итэу, 2001-рэ илъэсым щылэ мазэм и 29-м дунаим ехыжьыгъ...

БАКЪ Зера.

Филологие шІэныгъэхэмкІэ доктор, КъБКъУ-м ипрофессор.

Налщык.

ГъунэпкъакІэхэр аштэщтых

БэмышІэу АР-м хэгъэгу кІоцІ ІофхэмкІэ и Министерствэ имежмуниципальнэ отделэу «Адыгейский» зыфиІорэм илъэсэу икІыгъэм ІофшІагъэу яІэхэм кІэухэу афэхъугъэхэр щызэфахьысыжьыгъэх. Ащ фэгъэхьыгъэ зэІукІэм хэлэжьагъ хэгъэгу кІоцІ ІофхэмкІэ министрэу Александр Речицкэр. Ар къызэІуихызэ ипсэлъэ кІэкІ щыхигъэунэфыкІыгъ Адыгэкъалэрэ Теуцожь районымрэ къэзыгъэгъунэрэ отделым икъулыкъушІэхэм аужырэ илъэсхэм яІофшІэн дэгъоу зэхащэ зэрэхъугъэр, республикэмкІэ щысэтехыпІэу зэрэщытхэр. КъызэтынэкІыгъэ илъэсми апэрэ чІыпІэр къафагъэшъошагъ.

ЗэІукІэм зэфэхьысыжь къыщишІыгъ полицием имежмуниципальнэ отдел ипащэу Ахыджэго Руслъан. Ащ къызэриІуагъэмкІэ, илъэсэу къызэтынэкІыгъэм къалэмрэ районымрэ бзэджэшІэгъи 164-рэ ащызэрахьагъ. Ахэм ащыщэу 128-р зэхафыгъэ. Къэнэгъэ 41-ми Іоф адашІэ. БзэджэшІагъэу гъэрекІо зэрахьагъэхэм япроцент 67-р зытефэрэр тыгъон Іофыр ары. Жъалымыгъэ зыхэлъ бзэджэшІагъэу зэрахьагъэр 5, укІыгъэ Іофэу 3, хъункІэн бзэджэшІагъэхэр 4.

Анахь бзэджэшІэгъабэ зыщызэрахьагъэхэми ягугъу къышІыгъ. Адыгэкъалэ щызэрахьэгъэ бзэджэшІэгъи 110-м ипроцент 80 фэдизыр зэхафыгъ. Экономикэм ылъэныкъокІэ бзэджэшІэгъэ 36-р зышІагъэхэр къыхагъэщыгъэх. Тыгъуагъэхэу нэбгырибгъу къаубытыгъ.

Полицием и Пэнэжьыкъое къутамэ хэхьэрэ Лъэустэнхьаблэ къэлэшхоу Краснодар пэблагъ — псыхъоу Пшызэ инэпкъхэм тІури акІэрыс. Джары къызхэкІырэри мыщ Урысыем ичІыпІэ зэфэшъхьафыбэм къарыкІыхэрэ цІыфхэу зыдэкІон зымышІэхэрэр къыдэхьанхэр. Лъэустэнхьаблэ зыхэхьэрэ Пэнэжьыкъое отделением пстэумкІи гъэрекІо зэхифыгъэ бзэджэшІэгъи 176-м ызыныкъор мы поселкэр ары зыщыхъугъэр.

БзэджэшІэгъэ 85-р зыщызэрахьагъэр Пэнэжьыкъое чІыпІэ коир — 26-рэ, ПчыхьэлІыкъуае — 12, Очэпщые — 8, Джэджэхьаблэ — 17, Аскъэлае — 6, Гъобэкъое чІыпІэ коим — 21-рэ.

Ахыджэго Руслъан шъхьэихыгъэу къатегущыІагъ яІофшІэн щыкІагъэу фэхъухэрэм, анаІэ зытырагъэтын фаехэм, наркоманхэм, хэбзэнчъэу Іашэр зезыхьэхэрэм, нэмыкІ къэралыгъохэм къарыкІыгъэхэу къалэмрэ районымрэ ащыпсэухэрэм, гъогухэм мыхъо-мышІагъэу атехъухьэхэрэм, нэмыкІ Іофыгъохэм алъэкІ къамыгъанэу, гъунэпкъакІэхэр аштэнхэм зэрафэлэжьэщтхэр.

Ащ ыуж Александр Речицкэм гущыІэр зештэм хигъэунэфыкІыгъ полицием иотдел ІофшІэгъэ дэхэкІаехэр иІэхэми, республикэм ирайонхэм апэ ишъыгъэми, джыри ышІэнэу къэнагъэр зэрэмымакІэр. Полицием иотдел ипащэхэм анаІэ зытырагъэтын фэе Іофыгъохэм ащыщ бзэджэшІэгъэ хэлъэхэр нахь макІэ шІыгъэнхэ зэрэфаер, бзэджэшІагъэу зэрахьагъэхэм ащыщэу зэхамыфыгъэу бэ къызэрэнэрэр. Джащ фэд, Іоф зыдашІэн фаехэм ащыщ бзэджэшІагъэхэр къэмыхъунхэм пэшІорыгъэшъэу дэлэжьэнхэр, полицием иучастковэ инспекторхэр зэрифэшъуашэу ахэм апагъэлъынхэр.

НЭХЭЕ Рэмэзан.

Гъэсэныгъэм илъэгъо нэф тезыщэхэрэр

РигъэджагъэхэмкIэ лъэшэу тыфэраз

Сыд фэдэ сэнэхьат къыхэпхыгъэми, анахь лъапIэу ыкIи цIыфыбэмэ шIу уязыгъэлъэгъун зылъэкIынэу сэ сшIошIырэр кIэлэегъэджэ IофшIэныр ары. Ащ урылэжьэным пае уипредметкIэ зыми укъыгъэтэрэзыжьын ымылъэкIынэу ущытын фае. ЕгъэджэнымкIэ амал дэгъухэр пIэкIэлъэу гъэшIэгъонэу зы егъэджэн сыхьатым адрэ къыкIэлъыкIорэр фэмыдэжьэу зыбгъэпсышъухэкIэ, джащыгъум птыгъэ урок дэгъу.

Сэ непэ гъэзетеджэхэр нэIуасэ зыфэсшIыхэ сшIоигъор Iофэу зыпылъыр дэгъу дэдэу ыгъэцакIэу, ипшъэрылъхэр чанэу, шъырытэу зэшIуихыхэзэ илъэс 40-рэ еджапIэм хьисапымрэ физикэмрэкIэ щезыгъэджэгъэхэ ХъокIо Абубэчыр Хьамидэ ыкъор ары. Щылэ мазэм и 16-м 1927-рэ илъэсым Теуцожь районымкIэ къуаджэу ПчыхьэлIыкъуае иунэгъо лэжьэкIо зэдэIужь ар къихъухьагъ.

Ятэу Хьамидэ ефэнд Iаззу зигугъу ашIыхэрэм ащыщыгъ, колхозэу «Красный адыгеец» зыфиIорэм зиунагъокIэ апэдэдэ хэхьагъэхэм ахэтыгъ. Хьамидэрэ ишъхьэгъусэу Къадырхъанрэ сабыи 6 — шъэуищрэ пшъэшъищрэ зэдапIугъ, зэдалэжьыгъ, алъи тырагъэуцуагъ. Ахэр Мэсхъуд, Дэрихъан, Хьаниф, Абубэчыр, Мэдин, Сащнэт. Ахэм ащыщэу Абубэчыррэ Сащнэтрэ непи къытхэтых. Ахэр адыгэ шэн-зэхэтыкIэ дахэхэм арэгъуазэх, хьэдагъи хъяри благъэкIырэп, ныбжьыкIэхэм япIун-лэжьынкIи яшIогъэшхо къагъакIо.

Абубэчыр ичылэу ПчыхьэлIыкъуае дэтыгъэ имыкъурэ гурыт еджапIэр къызеухым, колхозым щэчакIоу хахьи, илъэсникъо горэ нахь ащ Iоф щимышIагъэу икъоджэгъухэу Шъхьаплъэкъо Хьисэрэ Дыхъу Хьисэрэ кIагъэгушIушъ, Мыекъуапэ дэт кIэлэегъэджэ училищым чIахьэ. 1947-рэ илъэсым диплом плъыжькIэ ар къызиухырэм, Адыгэ къэралыгъо кIэлэегъэджэ институтым ифизикэ-хьисап факультет чIэхьажьы ыкIи мыр 1951-рэ илъэсым дэгъоу къеухы. КIэлэегъэджэ сэнэхьатыр зэригъэгъотыгъэу ичылэ къегъэзэжьы, илъэс 40-м ехъурэ ащ щырегъаджэх. А уахътэм щытхъу тхылъ 15-м ехъу къыфагъэшъошагъ. Ахэм анахьэу гум пэблагъэ хъугъэ Президентэу В. Путинымрэ Д. Медведевымрэ къыфагъэхьыгъэхэр. Ынэхэм гушIор къакIихэу ахэр къытегъэлъэгъух. Ахэм анэмыкIэу Хэгъэгу зэошхом текIоныгъэ тиIыфхэм къыщыдахыгъэм ипэгъокIэу медали 6 иI, кIэлэегъэджэ IофшIэным иветеран. Пенсием непэ щыI нахь мышIэми, илъэс 86-м ыныбжьыкIэ нэсыгъэми, общественнэ Iофтхьабзэхэм ар чанэу ахэлажьэн елъэкIы, илъэси 10-м ехъурэ хэдзынхэмкIэ ПчыхьэлIыкъое комиссием итхьамэтагъ. Ветеранхэм ясовет итхьаматэзэ къехьы, парторгыгъ, нэжъIужъхэм ясоветэу икъуаджэ щызэхэщагъэм итхьаматэзэ къырэкIо...

Сыд фэдэ упчIэ уиIэми е Iоф горэм уегъэгумэкIыми, апэдэдэ IэпыIэгъу къыпфэхъущтымэ Абубэчыр ащыщ. ШъхьэкIэфэшхор къызылэжьыгъэ цIыф. Адыгэкъали Теуцожь районми ар ащызэлъашIэ. ЗэкIэ ригъэджагъэхэри ащ фэразэх. Ахэм ащыщых БлэнэгъапцIэмэ япхъоу Мирэ, Мыекъуапэ гимназием щырегъаджэх, гуманитар ушэтынхэм апылъ институтым иIофышIэхэу Мамый Руслъан, Шъхьэлэхьо Дарико, Абубэчыр ригъэджагъэхэу къэлэ зэфэшъхьафхэм адэсхэр макIэп, ахэр ыдэжь къэкIох, изытет зэрагъашIэ. Ишъхьэгъусэу Къадырхъанрэ ежьыррэ пшъэшъитIу зэдапIугъэ. Нэфсэт къалэу Краснодар дэт политехническэ институтыр къыухыгъэу Тэхъутэмыкъое администрацием иIофышI. Асиет Адыгэ къэралыгъо университетым ыуж Мыекъуапэ дэт хэушъхьафыкIыгъэ училищым ипащэу Iоф ешIэ.

Абубэчыр джыдэдэм арыгушхоу ыкIи ащыгушIукIэу пхъорэлъфи 5 иI, ахэр Руслъан, Бэл, Зарем, Фатим ыкIи Марин.

Анахь насыпыгъэу ылъытэрэмкIэ Абубэчыр теупчIыгъ.

— СигъэшIэ кIыхьэ къиныби хьярыби щыспэкIэкIыгъ, ау сэркIэ анахь насыпыгъэр сипшъэшъэжъыехэмрэ сипхъорэлъф цIыкIухэмрэ къызызэрэугъоихэу садэжь къызыкIохэкIэ ары, — къытиIуагъ ащ.

Абубэчыр къызыхъугъэ мафэр бэмышIэу хигъэунэфыкIыгъэти, псаунэу пытэ иIэу, идунай къаргъоу, мамырэу, ипчъэIупэ хьяр кIуапIэу бэрэ джыри псэунэу тыфэлъэIуагъ.

КЪЭДЭ Мухьдин.

«2» зымыгъэуцурэ кIэлэегъадж

Цыфым исэнэхьат шIу елъэгъумэ, насыпышIоу плъытэ хъущт. КIэлэегъэджэ сэнэхьатыр псынкIэп, ау ащ ищыIэныгъэ гъогу езыпхыгъэу макIэ зыхэожьырэр. Ахэм ащыщ Красногвардейскэ районым ит къуаджэу Джамбэчые игурыт еджапIэу N 7-м пэублэ классхэмкIэ икIэлэегъэджэу Цэй Бэлэ.

Илъэс 30 хъугъэу Бэлэ кIэлэегъэджэ сэнэхьатым рэлажьэ. IофшIэныр зыригъэжьагъэр тыгъуасэ фэдэу къыпщигъэхьоу, ыгуи ыпси хилъхьэзэ, ипшъэрылъхэр егъэцакIэх. КIэлэеджакIохэм ежь исабыйхэм афэдэу афыщыт. ЩыIэныгъэм зэхэкIыныгъэу фэхъухэрэм ынаIэ атырегъэты, ащ хэгъозэнхэм фегъасэх.

ИцIыкIугъом къыщегъэжьагъэу сабыйхэр шIу ылъэгъухэу Бэлэ къэтэджыгъ. Иапэрэ кIэлэегъаджэу Джэлэукъо Нурэ еплъызэ ежьыри а гъогум рыкIонэу рихъухьагъ. Адыгэ къэралыгъо кIэлэегъэджэ иститутыр къызеухым, ичылэ къыгъэзэжьи еджапIэм Iухьагъ. Инасыпи мыщ щыIукIагъ, унэгъо дахи иIэ хъугъэ. Ишъхьэгъусэу Борисрэ ежьыррэ кIалэрэ пшъашъэрэ зэдапIугъ, ахэм апшъэрэ гъэсэныгъэ арагъэгъотыгъ.

— «2» згъэуцунэу сикIасэп, амал горэ щыIахэу сабыим ар еспэсыщтэп, — еIо кIэлэегъаджэм. — Оценкэ дэй зыфэбгъэуцугъэ кIэлэеджакIом шIэныгъэм фыщытыкIэ дэгъоу фыриIэр IэкIэохы, ыгу зэпыокIы. Арэу мыхъуным пае зидесэ къэзымышIыжьырэм пIалъэ фэсэшIы, тызэгурэIошъ, мафэу дгъэнэфагъэм джэуапыр къысетыжьы. ТемакIэу зэхэтфыхэрэр къызыгурымыIорэ сабыйхэм зыушъхьакIурэ, зыгъэпыутырэ гущыIэхэр ясIохэрэп. Сэ тэрэзэу сабыим фэсымыIотагъэу зыфэсхьыжьы.

Емызэщыжьэу амалыкIэхэр къэзыгъотырэ бзылъфыгъэм ригъаджэхэрэр егъэдэIошъух. Ежьыр зыгъэрэзэрэ джэуап тэрэзхэр къапкъырехышъу, шIэныгъэ куухэр арегъэгъотых. Бэлэ мыхъун пшIэмэ къыпфэзымыдэн кIэлэегъадж, ау ымакъэ Iэтыгъэу кIэлэеджакIохэм адэгущыIэу зэхэпхыщтэп. ШIыкIэгъэ сабыир ыушъхьакIурэп, ушъый псалъэкIэ зыфегъазэ. Ащ игущыIэ уемыдэIумэ мыхъунэу чIыпIэ урегъэуцо.

— КIэлэцIыкIухэм бзэр ашIэным, тэрэзэу агъэфедэным апае еджапIэм адыгабзэм фэгъэхьыгъэ тхьамафэхэр щызэхэтэщэх,— къеIуатэ Бэлэ. — Ахэр нахьыбэмкIэ ныдэлъфыбзэм и Мафэ тетэгъафэх. Ащ еджакIохэр зэкIэ хэтэгъэлажьэх. Сабыйхэм лъэпкъым фэгъэхьыгъэ къэбархэр, тарихъым щыщ пычыгъохэр, шэн-хабзэхэр, IокIэ-шIыкIэхэр нахьыбэу ядгъашIэ тшIоигъу.

Бэлэ иIофшIэгъухэм шъхьэкIэфэныгъэ къыфашIы, ригъэджэрэ сабыйхэм янэ-ятэхэри къыфэразэх.

ШХОНЧЫБЭШIЭ Рузан.

IофшIэкIо хъупхъ

Тэхъутэмыкъое районым щыщ къуаджэу Козэт Пшызэ исэмэгубгъукIэ щыс. Къоджэшху, унэгъо шъитф фэдиз дэс, нэбгырэ 1660-м къехъу щэпсэу.

Мы къуаджэм еджэпIэ тэрэз дэмытэу илъэс пчъагъэ къызэкIэлъыкIуагъ. Джащыгъуми районым ит еджапIэхэм ауж къимынэхэу Iоф зэрашIагъэр щытхъугъэкIэ кIэлэегъаджэхэм афэплъэгъу хъущт.

Илъэсибл фэдизкIэ узэкIэIэбэжьмэ къуаджэм гурыт еджэпIэ зэтегъэпсыхьагъэ дашIыхьагъ. ЧыпIэ дэгъу, чIыпIэ рэхьат еджапIэр зыщагъэуцугъэр. Ащ ипащэр КIэныбэ Ирин, игуадзэр Хэкужъ Люб, годзэ-зэхэщакIор Пчэнышъое Светлан. Кабинет 15 мэхъу еджапIэр, кIэлэеджакIоу чIэсыр 150-рэ. КIэлэегъэджэ 20 мыщ щэлажьэ.

ЕджапIэм методкабинет, медкабинет, тхылъеджапIэ, нэбгырэ шъитIу фэдиз чIэфэнэу актовэ зал, ахэм анэмыкIхэри хэтых.

Дэгъоу Iоф зышIэрэ кIэлэегъаджэхэм ащыщ адыгабзэмрэ литературэмрэкIэ езыгъаджэхэрэ Ягъумэ Аминэт 1982-рэ илъэсым Адыгэ къэралыгъо кIэлэегъэджэ институтыр диплом плъыжькIэ къыухыгъ. ФилологиемкIэ факультетым адыгабзэмрэ литературэмрэкIэ иотделение щезыгъэджагъэхэм лъэшэу афэраз. Аминэт Очэпщые илъэситIо Iоф щишIагъэу унагъо зехьэм, Козэт къэкIожьыгъ. ИлIэу Даутэ Аминэт зыщеджэгъэ институтым физическэ культурэмкIэ ифакультет къыухыгъ, зэшъхьэгъусэхэр Козэт гурыт еджапIэм щызэдэлажьэх. Очэпщые еджапIэм иублэпIэ классхэм Аминэт Iоф ащишIэщтыгъ, джы Козэт я 8 — 10-рэ классхэм ащырегъаджэх. ГурытымкIэ класс пэпчъ еджэкIо 16 ис. Ау нахьыбэ зыщеджэрэ классхэри щыIэх. ГущыIэм пае, лъэпкъ программэм тетэу зыщырагъэджэхэрэ я 6-рэ классым нэбгырэ 22-рэ ис.

ЕджапIэм чIэс мыадыгэхэми адыгабзэр зэрагъашIэ, ныт ыхэр рыразэх адыгабзэр якIалэхэм зэракIурэм.

Козэт щышхэу нэбгыри 140-рэ Хэгъэгу зэошхом хэлэжьагъ, нэбгырэ 44-рэ хэкIодагъ. Заом хэлэжьагъэу джы зы нэбгыри къуаджэм дэсыжьэп. Ау ветеранхэр ащыгъупшэхэрэп. Ахэр Мэхъошхэу Шыхьам, Ибрахьим, Ягъумэхэу Рэмэзан, Хьарун, Сулейман Мэджыд, Махьмуд, Хьалид, Зинаид.

Патриотическэ пIуныгъэм идесэхэу гъэзетхэм къыхаутыгъэхэр, псаоу щыIэхэ зэхъум заом иветеранхэм къаIотэгъагъэхэр Аминэт егъэфедэх, къэгъэлъэгъонхэр зэхещэх. Адыгабзэм сабыйхэм шIулъэгъу фыряIэу сыхьатхэр гъэпсыгъэнхэм Аминэт мэхьанэшхо реты. Дахэу, мэхьанэ куу яIэу къэгъэлъэгъонхэр зэхещэх. «Бзэр — псэ, шIэныгъэр лъапсэ» зыфиIорэ къэгъэлъэгъонымкIэ адыгэ шIэныгъэлэжьхэу адыгабзэм Iоф дэзышIагъэхэм еджакIохэр нэIуасэ афешIых. Ащ фэд «Сиадыгабзэ сэ рысхъожьынэу зи бзэ щымыI» зыфиIорэр. Адыгабзэм икабинет идэпкъхэм дахэу тхыгъэхэу шIэныгъэлэжьхэм бзэм къыраIолIагъэхэр ягъэкIугъэх. Дахэу зэгъэпэшыгъэх къэгъэлъэгъонхэу «Щэпсэух дунаим адыгэ лъэпкъхэр», «Адыгееу сигупсэу сикIас» зыфиIохэрэр. Мыхэр зэкIэ адыгэбзэ ыкIи литературэ сыхьатхэм Аминэт ащегъэфедэх.

ЕджапIэм чIэсых лъэпкъ зэфэшъхьафхэм ащыщ еджакIохэр: адыгэхэр, урысхэр, къэндзалхэр, башкирхэр, таджикхэр, ермэлхэр. ЗэкъошныгъэмкIэ итемэ пIуныгъэ лъэныкъомкIэ анахь мэхьанэ зэратырэ Iофэу еджапIэм щалъытэ, IофтхьабзэкIэ гъэшIэгъонхэр гум къинэжьхэу зэхащэх.

Аминэт иегъэджэн сыхьатхэр непэрэ уахътэм зэхьокIыныгъэу къызыдихьыгъэхэм ялъытыгъэу, ахэм адиштэу гъэпсыгъэх. Аминэт ригъэджагъэхэм ащыщхэм кIэлэегъаджэм письмэхэр къыфатхых, къызэрэфэразэхэр къыхагъэщэу гъэзетми статьяхэр къатхых, опсэу къыраIо. Ахэм афэдэ гущыIэ фабэхэу фаIохэрэр къылэжьыгъэ шъыпкъэх.

ЕджапIэми, районми, республикэми ащызэхащэрэ зэнэкъокъухэм, олимпиадэхэм иеджакIохэр ренэу ахэлажьэх, апэрэ е хагъэунэфыкIырэ чIыпIэхэр къахьых. 1993-рэ илъэсым къыщегъэжьагъэу 2011-м нэс адыгабзэмрэ литературэмрэкIэ район олимпиадэхэм уцугъо 12-рэ еджакIохэр ахэлажьагъэх, апэрэ, ятIонэрэ, ящэнэрэ чIыпIэхэр еджэкIо 41-мэ къахьыгъэх. Мэхъош Сусанэ уцугъуитIо, Къуижъ Заирэ уцугъуищэ апэрэ чIыпIэхэр аубытыгъэх. Къуижъ Заирэ республикэ олимпиадэхэм уцугъуищэ ахэлэжьагъ ыкIи апэрэ, ятIонэрэ, ящэнэрэ чIыпIэхэр ыубытыгъэх.

Мэхъош Дианэ, Къуижъ Заирэ, Лъэцэр Заирэ Пшызэ къэралыгъо университетыр къаухыгъ. Лъэцэр Ларисэ усэхэр адыгабзэкIэ ытхыщтыгъэх. «Сиадыгабз» зыфиIорэ усэр журналэу «Жъогъобыным» къыхиутыгъ. Ахэм Аминэт арыгушхоу къатегущыIэ.

Аминэт щытхъу тхылъыбэ къыфагъэшъошагъ, щытхъуцIэхэри къыратыгъэх. Урысые Федерацием гъэсэныгъэмкIэ ар иIофышIэ гъэшIуагъ, «Илъэсым икIэлэегъадж» зыфиIорэ район зэнэкъокъум текIоныгъэр къыщыдихыгъ. Ащ фэдэ кIэлэегъаджэхэу урысыбзэм, ермэлыбзэм, урымыбзэм ыкIи къэндзалыбзэм ягъэджэнкIэ анахь сэнаущыгъэ зыхэлъхэм язэнэкъокъоу республикэм щыIагъэм Ягъумэ Аминэт хэлэжьагъ. Ахъщэ шIухьафтын къызэратынэу хагъэунэфыкIыгъэ кIэлэегъаджэмэ язэнэкъокъу ар иризер, адыгабзэмрэ литературэмрэ якабинет анахь дэгъухэм язэнэкъокъоу республикэм щыкIуагъэм текIоныгъэр къыщыдихыгъ. Аминэт адыгабзэмкIэ районым икIэлэегъаджэхэм яметодобъединение ипащ, IофшIэн гъэнэфагъэхэр зэшIуехых.

ХЪУЩТ Щэбан.

ИСКУССТВЭР ТИБАИНЫГЪ. КЪЫХЭТЫУТЫГЪЭМ КЪЫФЭТЭГЪЭЗЭЖЬЫ

НэгушIоу къытэплъызэ, тырегъэгупшысэ

Къызыщыхъугъэ къуаджэм фэгъэ-хыгъэ тхылъым къыдэтхыгъэ сурэтым тигъэплъэхъугъ. Сэмэгу Гощнагъо ыцIи, ылъэкъуацIи сурэтым кIэтхэгъагъэхэми, тлъэ-гъурэм цыхьэ фэтшIыгъэп. Тызэ-упчIыгъэхэм ехъырэхъышэхэрэр къахэкIыгъэх. Арэу щытми, Сэмэгу Гощнагъо исурэт зэфэ-шъхьафхэр дгъэфедэнхэр нахьы-шIукIэ тлъыти, икъоджэгъумэ къа-IэкIэкIыгъэ сурэтыр «Адыгэ ма-къэм» къыщыхэтыутыгъ.

Сэмэгу Гощнагъо ехьылIэгъэ тхыгъэу къыхэтыутыщтхэм сурэтэу непэ шъулъэгъу-рэр ащыдгъэфедэн тимурадыгъ. Тыгъуасэ пчэдыжьым тиредакцие къытфытеогъэхэ гъэзетеджэхэм ягумэкI адэтэгощы, тхьае-гъэпсэух.

Непэ шъулъэгъурэ сурэтыр Сэмэгу Гощ-нагъо ыгъэлъапIэу иIагъэмэ ащыщ. Тызэ-релъэIугъэм фэшI редакцием ыгъэфедэ-нэу къытитыгъагъ. Артисткэ цIэрыIом янэ сурэтыр зыретым мыщ фэдэ гущыIэ-хэр тыритхэгъагъэх: **«СызэрэгушIорэр пшIошъ умыгъэхъу. Нэшхъэигъом сы-гу зэлъекIу»...**

Артистхэм гушъхьэкIочIэ лъэш ахэлъэу цIыфмэ къаIо зыхъукIэ, Сэмэгу Гощнагъо фэдэхэр нэгум къыкIэуцох. Искусствэхэм-кIэ Адыгэ республикэ колледжым пчы-хьэзэхахьэу щыкIуагъэм тыкъычIэкIыжьы-зэ, Сэмэгу Гощнагъо къытиIогъагъэр тщы-гъупшэрэп. Ижьырэ адыгэ орэдхэр зыхэт концертхэр зэхищэнэу, ныбжьыкIэхэр хигъэ-лажьэнэу шIоигъуагъ. Ащ фэдэ зэхахьэхэр тикъуаджэхэм ащыкIонхэ фаеу Гощнагъо ылъытэщтыгъ. НыбжьыкIэхэр лъэпкъ ис-куствэм итарихъ нахьышIоу щыгъэгъозэ-гъэнхэм пае хэкIыпIэу щыIэмэ ар ягупшы-сэщтыгъ.

Зэрэсымаджэр, узым «зэрэригъэзыгъэр» къызыхимыгъэщыным пылъыгъ, гухэлъ инхэр иIагъэх. Псыхъо чъэрым фэдэу кIорэ уахътэр зыми шъхьасырэп. ЦIыфыр къеу-фэ, къызэтырегъэуцо. Сэмэгу Гощнагъо нэ-гушIоу къызэрэтхаплъэрэм тыкъыпкъыры-кIызэ, ыуж къикIырэ лIэужхэм зэращыгу-гъэщтыгъэм тынаIэ тетэдзэ, ишIушIагъэ зэ-рэлъагъэкIотэщтым ишыхьатэу пчыхьэзэ-хэхьэ гъэшIэгъонэу фагъэхьазырырэм тигуа-пэу тыхэлэжьэщт.

Урысыем инароднэ артисткэу Сэ-мэгу Гощнагъо къытфигъэнэгъэ сурэтэу дгъэлъапIэрэр «Адыгэ макъэм» ишъо-лъагъо.

АДЫГЕИМ ФАШИСТ ТЕХАКIОХЭР ЗЫРАФЫЖЬЫГЪЭХЭР ИЛЪЭС 70-рэ ЗЭРЭХЪУРЭМ ИПЭГЪОКI

Музеим икъэгъэлъэгъонхэм узыIэпащэ

Хэгъэгу зэошхом илъэхъан фашист техакIохэр зэха-къутэхи, Адыгеир шъхьафит зашIыжьыгъэр мыгъэ илъэс 70-рэ хъущт. Ащ фэгъэхьыгъэ Iофтхьабзэхэр Адыгэ Республикэм и Лъэпкъ музей щызэрахьэх.

Щылэ мазэм и 28-м Лъэпкъ музеим къыщызэIуахыгъэ къэ-гъэлъэгъоныр Адыгеир шъхьа-фит зэрашIыжьыгъэм IупкIэу къытегущыIэ. Тарихъым пылъ отделым ар зэхищагъ. Мыекъопэ районым фашист техакIохэр ра-фыжьынхэм фэшI партизанхэм лIыхъужъныгъэу зэрахьагъэр Лъэпкъ музеим икъэгъэлъэгъон-хэм ахэолъагъо. 1942-рэ илъэ-сым шышъхьэIум и 9-м къыщы-ублагъэу 1943-рэ илъэсым мэза-ем и 1-м нэс Мыекъуапэ ипар-тизан отрядэу «Лъэпкъ лъы-шIэжьхэр» зыфиIорэр пыйхэм язэуагъ. Отрядым икомандирэу Федор Стрельниковыр къыза-укIым Стефан Козловыр ащ ычIыпIэ иуцуагъ. Партизанхэм фашист 242-рэ аукIыгъ, гъэры ашIыгъэхэри пчъагъ. Пыим иав-тотранспорт, нэмыкI техникэр партизанхэм акъутэщтыгъэх.

Мэзи 6-м къыкIоцI фашистхэр Адыгеим щыхъункIагъэх. Кощ-хьэблэ районым нэбгырэ 400, Джэджэ районым 300, Красно-гвардейскэ районым 200, Мые-къопэ районым 100 фэдиз, нэ-мыкI районхэми ащаукIыгъэх, жъалымыгъэ адызэрахьагъ. Со-ветскэ цIыфхэу фашистхэм ти-хэку щякIодылIагъэр нэбгырэ мини 4 фэдиз.

Лъэпкъ музеим иIофышIэу Нэгые Нелли къэгъэлъэгъоныр зэрэгъэпсыгъэр Мыекъуапэ икIэ-лэеджакIомэ къафиIотагъ. Зэ-гъэпшэнхэр ышIыхэзэ, пыйхэм чIэнагъэу тагъэшIыгъэр тарихъым зэрэхэмыкIуакIэрэр къыIуагъ.

Къыраутэхыгъэ самолетыр, Iашэхэр...

Лъэпкъ музеим щаугъоигъэ тхылъхэм, Iэшэ-шъуашэхэм, нэ-мыкI пкъыгъохэм Хэгъэгу зэо-шхом иилъэсхэм гукIэ уахащэ. Музеим шIэныгъэмкIэ иIофышIэ-хэу Нэгые Неллирэ Тэу Асльанрэ кIэлэеджакIомэ къэбар гъэшIэ-гъонхэр къафаIотагъэх. Тидзэ-кIолIхэм ясамолетэу ПЕ-2-р фа-шистхэм тикъалэ къыщыраутэ-хыгъагъ. Лъыхъон Iофыгъомэ апылъхэм ащ хэлъыгъэ пкъыгъо-мэ ащыщхэр лъэпкъ музеим къа-хьыгъэх, апэрэу къыщагъэ-лъагъох.

Фашист дзэкIолIхэм Iашэу аIыгъыгъэм щыщхэр, паIоу ащы-гъыщтыгъэр, фэшъхьафхэри Лъэпкъ музеим зэгъэфагъэхэу къыщагъэлъагъох. ТидзэкIолI-хэм агъэфедэщтыгъэ Iашэри нэ-плъэгъум къефэ.

Мыекъуапэ ия 15-рэ гурыт еджапIэ икIэлэегъаджэу Цун-дышк Ларисэ классэу пэщэны-гъэ зыдызэрихьэрэр Лъэпкъ му-зеим къыщагъ. Тарихъ къэбарэу зэхахыгъэр, пкъыгъоу алъэгъугъэр кIэлэеджакIомэ ашIо-гъэшIэгъоныгъ. Л. Цун-дышкым къызэрэтиIуа-гъэу, кIэлэеджакIохэм яшIэжь зыкъегъэIэты-гъэным фэшI ащ фэдэ къэгъэлъэгъонхэм та-пэкIи арагъэплъыщтых, зэIукIэгъухэр адызэха-щэщтых.

Партизанэу щыты-гъэ Тыу Аминэ исурэт-хэр, ащ ехьылIэгъэ тхыгъэхэр, Мыекъуапэ ипартизан отряд иштаб ипащэу къулыкъур зы-хьыщтыгъэ Цуамыкъо Аслъан, нэмыкIхэм ясурэтхэр музеим щы-зылъэгъухэрэр рэхьатэу яплъы-хэрэп. Тарихъым инэкIубгъомэ защагъэгъуазэ ашIоигъоу упчIэ-хэм яджэуапхэм алъэхъух.

— Заом итхьамыкIагъо зыфэ-дэр, тянэжъ-тятэжъмэ щыIэныгъэ гъогоу къакIугъэр кIэлэеджакIо-мэ нахьышIоу зэрядгъэшIэщтым тыпылъ, — еIо Лъэпкъ музеим иотдел ипащэу Сыджыхь Мари-нэ. — ТиIофтхьабзэмэ заом иве-теранхэр, шIэныгъэлэжьхэр, нэ-мыкIхэри ахэлажьэх. Дзэм къи-кIырэ щэнэбз письмэхэм якъэ-бархэм къараIуалIэщтыгъэр тхылъ шъхьаф хъун ылъэкIыщт.

Музеим Хэгъэгу зэошхом фэ-гъэхьыгъэ нэмыкI къэгъэлъэ-гъонхэр щызэхащэщтых.

Сурэтым итыр: **Цундышк Ларисэ кIэлэеджакIомэ гущыIэгъу афэхъугъ; самолетым щыщ пкъыгъохэр.**

НэкIубгъор зыгъэхьазырыгъэр ЕМТIЫЛЪ Нурбый.

Зэхэзыщагъэхэр:
Адыгэ Республикэм лъэпкъ IофхэмкIэ, IэкIыб къэралхэм ащыпсэурэ тилъэпкъэгъухэм адыряIэ зэпхыныгъэхэмкIэ ыкIи къэбар жъугъэм иамалхэмкIэ и Комитет
Адресыр: ур. Крестьянскэр, 236

Редактор шъхьаIэр
ДЭРБЭ ТИМУР

Редактор шъхьаIэм иапэрэ гуадзэр
МЭЩЛIЭКЪО Саид

Редактор шъхьаIэм игуадзэр — пшъэдэкIыжь зыхьырэ секретарыр
ХЪУРМЭ Хьусен

Редакцием зыдэщыIэр:
385000, къ. Мыекъуапэ, ур. Первомайскэр, 197.
Телефонхэр:
приемнэр: 52-16-79,
редактор шъхьаIэм иапэрэ гуадзэр: 52-49-44,
редактор гуадзэр-пшъэдэкIыжь зыхьырэ секретарыр: 52-16-77.
E-mail:
adygvoice@mail.ru

Зыщаушыхьатыгъэр:
Урысые Федерацием хэутын IофхэмкIэ, телерадиокъэтын-хэмкIэ ыкIи зэлъыIэсыкIэ амалхэмкIэ и Министерствэ и Темыр-Кавказ чIыпIэ гъэIорышIапI, зэраушыхьатыгъэ номерыр
ПИ №ТУ23-00916

Зыщыхаутырэр
ОАО-у «Полиграф-ЮГ», 385000, къ. Мыекъуапэ, ур. Пионерскэр, 268

Пчъагъэр 4010
Индексхэр 52161 52162
Зак. 231

Хэутыным узщыкIэтхэнэу щыт уахътэр Сыхьатыр 18.00
ЗыщыкIэтхэгъэхэ уахътэр Сыхьатыр 18.00